

Amsterdam University of Applied Sciences

Literatuuronderzoek peer-to-peer in het jongerenwerk

Manders, Willeke; Metz, Judith; Sonneveld, Jolanda

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Manders, W., Metz, J., & Sonneveld, J. (2017). *Literatuuronderzoek peer-to-peer in het jongerenwerk*. Hogeschool van Amsterdam, Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <http://www.hva.nl/bibliotheek/contact/contactformulier/contact.html>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

LITERATUURONDERZOEK NAAR PEER-TO-PEER IN HET JONGERENWERK

CREATING TOMORROW

Dr. Willeke Manders
Dr. Judith Metz
Drs. Jolanda Sonneveld

Colofon

Dit onderzoeksrapport is een product van het lectoraat Youth Spot, jongerenwerk in de grote stad.

Youth Spot richt zich op de professionalisering en profilering van het jongerenwerk in de grote stad. Het is een samenwerkingsverband tussen de Hogeschool van Amsterdam met ROC van Amsterdam, ROC TOP en de welzijnsorganisaties Combiwel, Dock, Streetcornerwork, JoU jongerenwerk Utrecht, Dynamo, De Schoor, Youth for Christ, Contour de Twern, Participe, Xtra Welzijn, en Stichting Jeugd- en jongerenwerk Midden Holland.

Youth Spot werkt van onderop (onder meer op basis van de 'tacit knowledge' van jongerenwerkers) met een open blik naar stedelijke, landelijke en internationale ontwikkelingen in de werelden van jongeren, samenleving, wetenschap en beleid.

Auteurs: Willeke Manders, Judith Metz en Jolanda Sonneveld

Studenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad 2016-2017: Nassura el Boutakmanti, Jamie Vyent, Maloe Smit, Latoya Mitchell, Sagal Bulhan, Natia Voogt, Andries Conceicao dos Santos, Hodaifa Karimi, Najim el Hessaini, Djamila Laïd, Sytske van der Rijt, Rochelle Smit, Walla Tah, Berna Ozunoglu, Anika Klijn, Ysaura Roemers, Pamela van Veen, Celina Jonathas, Ouafa Amenzai, Kantar Darrazi, Demi Klaver, Janel Patra, Faouzi Zahnoun, Monique van Vliet, Janescha Kaarsbaan, Marije Algra, Marijen ait Hanai, Fatima Brim.

Lectoraat Youth Spot, jongerenwerk in de grote stad
Amsterdams Kenniscentrum voor Maatschappelijke Innovatie
Hogeschool van Amsterdam
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
www.hva.nl/youth-spot

Copyright © Hogeschool van Amsterdam, januari 2017.

Overname van informatie uit deze beschrijving is toegestaan onder voorwaarde van de bronvermelding.

Inhoud

Inleiding	1
1. Peer-to-Peer	3
Peer-to-peer dimensies	3
Peer-to-peer vormen	4
Peer rollen	6
Peer-to-peer model	7
2. Organisatiecontext	9
Jongerenwerkaanbieder	9
Projectorganisatie	10
Jongerenwerkers	13
Peers	13
Samenwerkingspartners	13
3. Handelen jongerenwerkers	15
Programmeren peer-to-peer	15
Coördineren peer-to-peer	17
Selectie peers	18
Matchen peers en jongeren	20
Begeleiden peers	21
Begeleiden peer-to-peer interacties	22
Deskundigheidsbevordering peers	25
Evaluatie peer-to-peer	25
4. Peer-to-peer interacties	29
Ondersteunende peer-to-peer interacties	29
Versterkende peer-to-peer interacties	32
5. Ontwikkeling peers en jongeren	35
Complexiteit resultaatonderzoek peer-to-peer	35
Resultaten peer education	36
Resultaten peer support	38
Resultaten peer activation	40
Literatuur	41

Inleiding

De aandacht voor peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk is groter dan ooit. Zo wordt er in het jongerenwerk steeds meer gebruik gemaakt van peer-to-peer werkwijzes in de vorm van maatjes- of coachingstrajecten of peer educatie projecten. Bij maatjes- of coachingstrajecten worden peers als maatje of coach gekoppeld aan jongeren met een ondersteuningsvraag. In peer educatie projecten worden peers ingezet om bijvoorbeeld door voorlichtingsbijeenkomsten gezondheidsbevorderend gedrag bij jongeren te bewerkstelligen.

Peer-to-peer werkwijzes kunnen in een aantal situaties toegevoegde waarde bieden (Kinable, 2006). Sommige jongeren zijn moeilijk te bereiken voor het jongerenwerk omdat er bijvoorbeeld in het verleden contacten zijn geweest met hulpverleners of instanties die als negatief werden ervaren of omdat het bijvoorbeeld groepen jongeren betreft die maatschappelijk niet aanvaard worden en in de marginaliteit leven zoals bijvoorbeeld injecterende druggebruikers (Shiner, 2000). In deze situaties worden peers vaak als minder bedreigend gezien en kan men door met peers te werken soms doelgroepen bereiken die anders moeilijk bereikbaar zijn (Parkin & McKeganey, 2000). Ook blijkt het soms moeilijk voor jongerenwerkers, bijvoorbeeld door cultuurverschillen, om aan te sluiten bij de belevingswereld van jongeren en om door jongeren als een geloofwaardige bron van informatie te worden gezien. Peers zijn vaak geloofwaardiger voor jongeren omdat zij natuurlijke rolmodellen voor jongeren zijn en dicht bij hun belevingswereld staan, vooral als ze spreken uit eigen ervaring (Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003). In deze en andere situaties kunnen peers soms meer bereiken. Gezien de toenemende aandacht en erkenning voor peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk, is er behoefte aan meer kennis over het effectief toepassen van deze werkwijzes in het jongerenwerk.

Onder 'peers' verstaan wij:

'Jongeren die eigenschappen met elkaar delen (leeftijd, geslacht, etniciteit, cultuur, subcultuur of woonplaats en taalgebruik), ervaringen met elkaar delen (middelengebruik, levensstijl, en scholing), en/of lid zijn van dezelfde groep (McDonald et al., 2003).'

In dit literatuuronderzoek maken wij onderscheid tussen 'peers' en 'jongeren uit de doelgroep'. 'Peers' zijn betrokken bij de begeleiding van 'jongeren uit de doelgroep'. Overigens kunnen peers ook zelf jongeren uit de doelgroep zijn. Bij sommige werkwijzes wordt het verschil benadrukt tussen 'gevende peers' en 'ontvangende jongeren', terwijl er bij andere werkwijzes sprake is van gelijkheid tussen 'peers' en 'jongeren uit de doelgroep' waarbij beide partijen wederzijds geven en ontvangen.

'Peer-to-peer' in het jongerenwerk zien wij als:

'Een specifieke methodiek waarbij peers -al dan niet bewust- betrokken zijn bij de begeleiding van jongeren bij het volwassen worden in de samenleving in het domein van de vrije tijd (eventueel in samenwerking met gezin, school, en/of werk).'

Onder 'peer-to-peer werkwijzes' verstaan wij niet alleen georganiseerde en geprogrammeerde peer-to-peer projecten maar ook situaties waarbij peers niet bewust betrokken zijn bij de begeleiding van jongeren. Jongeren zoeken elkaar ook spontaan op, zoeken zelf naar voorbeelden, en leren op natuurlijke wijze van elkaar. In de praktijk van het jongerenwerk vinden

veel spontane peer-to-peer interacties plaats. Peer-to-peer werkwijzes kunnen dus bestaan uit zowel georganiseerde projecten als spontane peer-to-peer interacties.

Deze literatuurstudie is een onderdeel van het project werkplaats jongerenwerk, aflevering peer-to-peer. In werkplaats jongerenwerk werken onder leiding van het lectoraat Youth Spot studenten van de minor Jongerenwerk in de grote stad samen met jongerenwerkers en hun organisaties aan de professionalisering en praktijkontwikkeling van het jongerenwerk. Inzet van de aflevering peer-to-peer van de werkplaats jongerenwerk is meer zicht te krijgen op hoe jongerenwerkers via peer-to-peer werkwijzen een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van peers en jongeren. Hiervoor baseren we ons in eerste instantie op literatuur over peer-to-peer werkwijzes in een jongerenwerk context in Nederland. Omdat deze literatuur beperkt is richten we ons ook op literatuur over peer-to-peer werkwijzes in andere contexten (bv. een schoolse context) of andere landen (bv. de Verenigde Staten) die relevant kan zijn voor peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk in Nederland. Aangezien de meeste literatuur betrekking heeft op georganiseerde peer-to-peer werkwijzes vertalen we de bevindingen waar nodig naar spontane peer-to-peer werkwijzes of interacties.

Resultaat van het literatuuronderzoek is een hypothetisch/theoretisch peer-to-peer model voor de jongerenwerkpraktijk. In dit model zijn alle aspecten opgenomen die in de literatuur van belang bleken voor het effectief methodisch handelen van jongerenwerkers tijdens peer-to-peer werkwijzes. Het model geeft meer inzicht in hoe jongerenwerkers in een bepaalde organisatiecontext met hun professioneel methodisch handelen peer-to-peer interacties zodanig kunnen beïnvloeden dat zij de ontwikkeling van peers en jongeren bevorderen.

De vraag in hoeverre het hypothetisch/theoretisch peer-to-peer model van toepassing is op peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk in Nederland wordt beantwoord in het aanvullend praktijkonderzoek waarin het model getoetst wordt bij peer-to-peer werkwijzes in acht jongerenwerkpraktijken in Nederland.

Leeswijzer

Het literatuuronderzoek is als volgt opgebouwd. In Hoofdstuk 1 'Peer-to-peer' worden de verschillende dimensies en vormen van peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk beschreven, evenals de peer rollen. Tot slot wordt het hypothetisch/theoretisch peer-to-peer model in de jongerenwerkpraktijk uiteengezet. In de volgende vier hoofdstukken komen de vier aspecten uit het peer-to-peer model ieder afzonderlijk aan bod. In Hoofdstuk 2 is dit de 'Organisatiecontext', of te wel de structuur, randvoorwaarden en regels van peer-to-peer werkwijzes. Hoofdstuk 3 betreft het 'Handelen van jongerenwerkers' tijdens de uitvoering van peer-to-peer werkwijzes. In Hoofdstuk 4 wordt dieper ingegaan op 'Peer-to-peer interacties', dat wil zeggen alle interacties tussen minimaal twee jongeren met of zonder de aanwezigheid van een jongerenwerker. Tot slot komen in Hoofdstuk 5 de resultaten van peer-to-peer werkwijzes aan bod bij 'Ontwikkeling peers en jongeren'.

1. Peer-to-peer

Peer-to-peer dimensies

Er worden vijf peer-to-peer dimensies onderscheiden, namelijk organisatie, relatie, begeleiding, duur, en context van peer-to-peer werkwijzes (zie Tabel 1).

Dimensies	Beschrijving
Organisatie	De mate waarin vooraf het doel en de aanpak van de werkwijze wordt bepaald (spontaan versus georganiseerd)
Relatie	De mate van hiërarchie in de relatie tussen peers en jongeren (gelijkwaardig versus hiërarchisch)
Begeleiding	De manier van begeleiden (individueel versus groepsverband)
Duur	De duur van de werkwijze (incidenteel versus structureel)
Context	De omgeving waarin de peer-to-peer werkwijze plaatsvindt (scholen, jeugdwerk, op straat, het uitgaansleven etc.)

Tabel 1: Peer-to-peer dimensies

De eerste dimensie betreft de mate van organisatie (Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003). Peer-to-peer kan georganiseerd worden door jongerenwerkers, gefaciliteerd worden door jongerenwerkers, en spontaan optreden. Bij georganiseerde peer-to-peer ligt het doel en de aanpak van te voren vast. Dit is vaak het geval bij peer education werkwijzes, bijvoorbeeld bij voorlichtingsbijeenkomsten die door peers gegeven worden aan jongeren uit de doelgroep over een bepaald thema zoals het voorkomen van (de gevolgen van) overmatig middelengebruik. Bij gefaciliteerde peer-to-peer faciliteert de jongerenwerker peer-to-peer door bijvoorbeeld peers en jongeren aan elkaar te koppelen en hen de ruimte en tijd te geven om met elkaar te interacteren en van elkaar te leren. Dit vindt vaak plaats bij peer support werkwijzes, bijvoorbeeld bij maatjesprojecten waarin een maatje gekoppeld wordt aan een jongere. Tot slot zijn er spontane peer-to-peer interacties waarbij jongerenwerkers peers niet bewust betrekken bij de begeleiding van jongeren. Jongeren zoeken elkaar spontaan op, zoeken zelf naar voorbeelden, en leren op natuurlijke wijze van elkaar. Dit wil niet zeggen dat de jongerenwerker geen rol kan en moet hebben in het begeleiden van deze peer-to-peer interacties. Dit gebeurt vaak bij peer support en peer activation werkwijzes waarbij peers jongeren ondersteunen of stimuleren.

Een tweede dimensie waarop peer-to-peer kan verschillen is de relatie tussen peers en jongeren. De relatie tussen peers en jongeren kan variëren van gelijkwaardig waarbij het accent ligt op wederzijdse ondersteuning, bijvoorbeeld bij peer support of peer activation werkwijzes, tot hiërarchisch waarbij het verschil benadrukt wordt tussen de 'opvoeder' en 'opgevoede' of gebruik gemaakt wordt van een 'leraar'-leerling' relatie (Bleeker & Jamin, 2003). Dit laatste is terug te zien bij peer education werkwijzes waarin peers hun kennis of ervaring overbrengen aan jongeren

Als derde dimensie onderscheiden we de begeleiding. Peer-to-peer kan individueel tussen een peer en een jongere plaatsvinden, bijvoorbeeld bij peer support werkwijzes zoals maatjesprojecten waarbij peers een-op-een gekoppeld worden aan jongeren. Daarnaast kan peer-to-peer ook in groepsverband plaatsvinden tussen één of meerdere peers en meerdere

jongeren zoals bij peer education werkwijzes waarin peers voorlichtingsbijeenkomsten geven aan jongeren.

De vierde dimensie betreft de duur van de peer-to-peer methodiek. De duur kan variëren van structureel als peers bijvoorbeeld langdurig gekoppeld worden aan jongeren zoals bij maatjes projecten (peer support) tot incidenteel bij peer activation werkwijzes waarin peers bijvoorbeeld éénmalig jongeren op straat benaderen om deel te nemen aan activiteiten van het jongeren centrum.

De vijfde dimensie is de context van peer-to-peer. Werken met peers vindt plaats in verschillende contexten, zoals scholen, jeugdwerk, op straat, en het uitgaansleven (Parkin & McKeganey, 2000). De context van peer-to-peer wordt bepaald door de doelgroep en op welke manier deze het beste kan worden bereikt (Bleeker & Jamin, 2003). Bij peer activation werkwijzes zoeken peers jongeren vaak op in de omgevingen waarin zij hun vrije tijd doorbrengen zoals op straat en in het uitgaansleven. Het uitgaansleven wordt bijvoorbeeld gebruikt om gebruikers van uitgaansdrugs te bereiken. Als de interesse van jongeren is gewekt kunnen vervolgens groepsactiviteiten voor de jeugd georganiseerd worden in jongerenwerkcentra. Ook bij peer support werkwijzes is het van belang om jongeren ondersteuning te bieden waar deze steun het meest nodig is, namelijk in hun eigen leefwereld. Hoe peer-to-peer concreet gestalte krijgt, hangt onder meer af van de doelstellingen ervan, de context, de (sub)-cultuur en de noden en karakteristieken van de doelgroep. Als men bijvoorbeeld een groot aantal jongeren wil bereiken en hen op een gestructureerde manier wil begeleiden, dan is een jongerenwerkcentrum meer geschikt.

Peer-to-peer vormen

Terwijl in de Engelstalige literatuur peer education vaak als een overkoepelende term wordt gehanteerd die algemeen verwijst naar de inzet van peers in projecten, wordt in de Nederlands(talig)e literatuur meestal een onderscheid gemaakt tussen peer support en peer education als twee van elkaar te onderscheiden werkwijzes (Kinable, 2006). Wij voegen daar een derde vorm aan toe voor het jongerenwerk, namelijk peer activation. Er kunnen dus drie hoofdvormen worden onderscheiden in het jongerenwerk: peer support, peer education, en peer activation¹:

Peer support

Peer support kan worden gezien als de 'onderlinge steun van en door peers' (Kinable, 2006). Het gebeurt vaak niet intentioneel en leent zich dan ook het beste voor sociaal ongestructureerde settings zoals op straat (Bleeker & Jamin, 2003). Peer support gaat in tegenstelling tot peer education uit van een gelijkwaardige verhouding tussen peers. Peer support is te beschouwen als een natuurlijk mechanisme onder mensen (Trautmann, 1995). De nadruk ligt op wederzijdse

¹ Deze drie hoofdvormen kunnen onderscheiden worden van Youth Organizing. Youth Organizing is een methodiek die erop gericht is om jongeren uit te nodigen, te activeren, te motiveren en te ondersteunen om zelfstandig activiteiten op te zetten en te onderhouden. Dit is ook wel bekend als het versterken van het zelforganiserend vermogen van jongeren. Bij peer-to-peer gaat het om het betrekken van peers bij het versterken van de brede, algemene ontwikkeling van jongeren, bijvoorbeeld om hen te informeren, ondersteunen en/of activeren. Het verschil tussen Youth Organizing en peer-to-peer is dat Youth Organizing specifiek gericht is op het leren initiatief nemen en organiseren. Peer-to-peer kan in de praktijk een onderdeel zijn van de methodiek Youth Organizing.

beïnvloeding. Het gaat vaak om een intensieve samenwerking tussen twee personen of in klein groepsverband over een langere tijd. Er kan ook een meer georganiseerde en gestructureerde vorm van peer support worden ingezet. Voorbeelden hiervan zijn dat jongeren binnen de groep voor een tijdje aan elkaar worden gekoppeld, intensief met elkaar optrekken, en elkaar helpen. Ook de zogenaamde 'maatjesprojecten' vallen hieronder, evenals het geven van huiswerkbegeleiding door een peer aan een jongere uit de doelgroep. Ook al heeft de peer meer kennis of ervaring, de uitgangspositie is er een van gelijkheid.

Peer education

Peer education is een overkoepelende term voor een aantal activiteiten. Er zijn wel een aantal thema's te vinden die steeds terugkomen in de verschillende definities, namelijk dat peer-educatie (McDonald e.a., 2003; Shiner, 1999):

1. betrekking heeft op het delen van informatie en informatie overdracht;
2. tracht kennis, attitudes en gedrag te beïnvloeden;
3. in een gestructureerde setting plaatsvindt en georganiseerd is;
4. uitgaat van een niet gelijkwaardige relatie tussen peers zoals bij een leraar en leerling
5. de nadruk legt op eenzijdige beïnvloeding tussen peers;

Het vindt vaak in groepsverband plaats en heeft geen lange duur. In het jongerenwerk worden bijvoorbeeld jongeren opgeleid om leeftijdsgenoten voor te lichten over middelengebruik of schuldenproblematiek.

Peer activation

Bij peer activation worden peers ingezet met het doel om doelgroepen te bereiken die anders moeilijk bereikbaar zijn. De peers ontwikkelen een vertrouwensrelatie met de jongeren en treden vaak als intermediair op tussen de jongeren en de organisaties (Shiner, 2000). Daarnaast kunnen peers, die uitblinken op een bepaald gebied, worden ingezet om jongeren te motiveren om zich te ontwikkelen en zodoende succes te ervaren (Van Hoorik, 2016). Er kunnen bijvoorbeeld kennismakingsactiviteiten worden georganiseerd waarin peers workshops/clinics geven bijvoorbeeld op het gebied van muziek, dans, sport, film, of mode. De setting is sociaal ongestructureerd. Het bereiken van jongeren vindt bijvoorbeeld vaak op straat plaats. Vaak wordt het aanbieden van workshops/clinics door jongerenwerkers gefaciliteerd onder andere door middel van het aanbieden van de ruimte en de benodigde materialen. Hoewel de peers uitblinken in een bepaald gebied, is de relatie met jongeren gebaseerd op gelijkwaardigheid en wordt er samen muziek gemaakt, gesport etc. Het gaat vaak om kortdurende activiteiten ook al kunnen er bijvoorbeeld bands of sportclubs ontstaan die langer met elkaar doorgaan. Vaak vindt peer activation op groepsniveau plaats en worden groepen jongeren benaderd en geïnspireerd door middel van bijvoorbeeld workshops/clinics.

De beschreven drie hoofdvormen zijn vaak moeilijk te onderscheiden en ze kunnen het beste worden gezien als varianten. Een peer-to-peer werkwijze kan in meer of mindere mate gebruik maken van verschillende hoofdvormen of te wel varianten. Van elke peer-to-peer werkwijze zou dan kunnen worden bekeken in hoeverre het betrekking heeft op elk van de peer-to-peer hoofdvormen. Binnen een peer-to-peer werkwijze kan de balans tussen de verschillende peer-to-peer vormen ook nog veranderen over tijd.

De drie peer-to-peer hoofdvormen kenmerken zich door een unieke samenhang tussen de verschillende peer-to-peer dimensies (zie Tabel 2). Zo is bij peer education vaker sprake van georganiseerde peer-to-peer werkwijzes, een hiërarchische relatie tussen peers en jongeren, en kortdurende intramurale begeleiding in groepsverband. Peer support en peer activation zijn vaak minder georganiseerde werkwijzes waarbij de relatie tussen peers en jongeren meer gelijkwaardig van aard is en de begeleiding individueel of in klein groepsverband plaatsvindt, zowel buiten als binnen de muren. Peer support heeft vaak een langduriger karakter dan peer activation werkwijzes.

Vormen Peer-to-peer → Dimensies peer-to-peer↓	Peer support	Peer education	Peer activation
Organisatie	Spontaan/ gefaciliteerd/ georganiseerd		Spontaan/ gefaciliteerd
Relatie	Gelijkwaardig	Hiërarchisch	Gelijkwaardig
Begeleiding	1-op-1/ Klein groepsverband	Groepsverband	1-op-1/ Groepsverband
Duur	Langdurig	Kortdurend	Kortdurend
Context	Outreach/ intramuraal	Intramuraal	Outreach/ intramuraal

Tabel 2: Peer-to-peer vormen en dimensies

Peer rollen

Bij de drie verschillende vormen van peer-to-peer horen ook drie bijbehorende peer rollen. Een peer kan meerdere rollen tegelijkertijd op zich nemen.

Informatiebron

Peers worden door jongeren als een betrouwbare bron van normen, attitudes, gedragsregels en gebruiken gezien (Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003). Het jongerenwerk kan daarvan gebruik maken door peers te trainen, op een zodanige wijze dat hun groepsidentiteit behouden blijft maar zij wel in staat zijn het getrainde uit te dragen. Dan is het mogelijk om op een geloofwaardige manier informatie te verspreiden in een groep waarop andere manieren moeilijk invloed op uit is te oefenen.

Mentor

Peers die meer ervaring hebben op een bepaald gebied kunnen minder ervaren jongeren aanmoedigen en ondersteunen om hun volle potentieel op dat gebied te ontwikkelen. Het verschil met peers als activeerder is dat peers als mentor meer een steunende rol hebben en niet alleen als inspiratiebron dienen voor het ontwikkelen van specifieke vaardigheden op een bepaald gebied (zoals muziek of sport). Zij functioneren als een raadgever, rolmodel, of buddy. De nadruk ligt op een wederkerige relatie waarin alle personen een mogelijkheid hebben om te groeien en zich te ontwikkelen (Gillman, 2006).

Activeerder

Peers kunnen makkelijk contact leggen met jongeren omdat zij dezelfde taal spreken. Ook hebben zij vaak vergelijkbare ervaringen (bijvoorbeeld met het leven op straat, het hebben van

schulden, het gebruiken van middelen) waardoor zij sneller herkennen wat er aan de hand is. Door de overeenkomsten in eigenschappen, ervaringen en leefstijl kunnen peers snel het vertrouwen van jongeren winnen (Kinable, 2006). Daarnaast kunnen peers die talenten hebben op een bepaald gebied (bijvoorbeeld muziek, dans, sport, film, of mode) de ogen openen van jongeren voor hun eigen capaciteiten en hen motiveren om zich in te spannen en succes te ervaren (van Hoorik, 2016). In projecten die gericht zijn op een moeilijk bereikbare doelgroep zoals bijvoorbeeld meisjes met een niet-westerse achtergrond, kan het gebeuren dat de peer een semi-formele rol gaat aannemen. Hij of zij gaat dan een tussenschakel vormen tussen de organisatie en de doelgroep voor wie de drempel naar het jongerenwerk te hoog is (Shiner, 2000).

Peer-to-peer model

In het hypothetisch/theoretisch peer-to-peer model (zie Figuur 1) zijn alle aspecten opgenomen die in de literatuur van belang bleken voor het effectief handelen van jongerenwerkers tijdens peer-to-peer werkwijzes en bij het begeleiden van peer-to-peer interacties in het bijzonder.

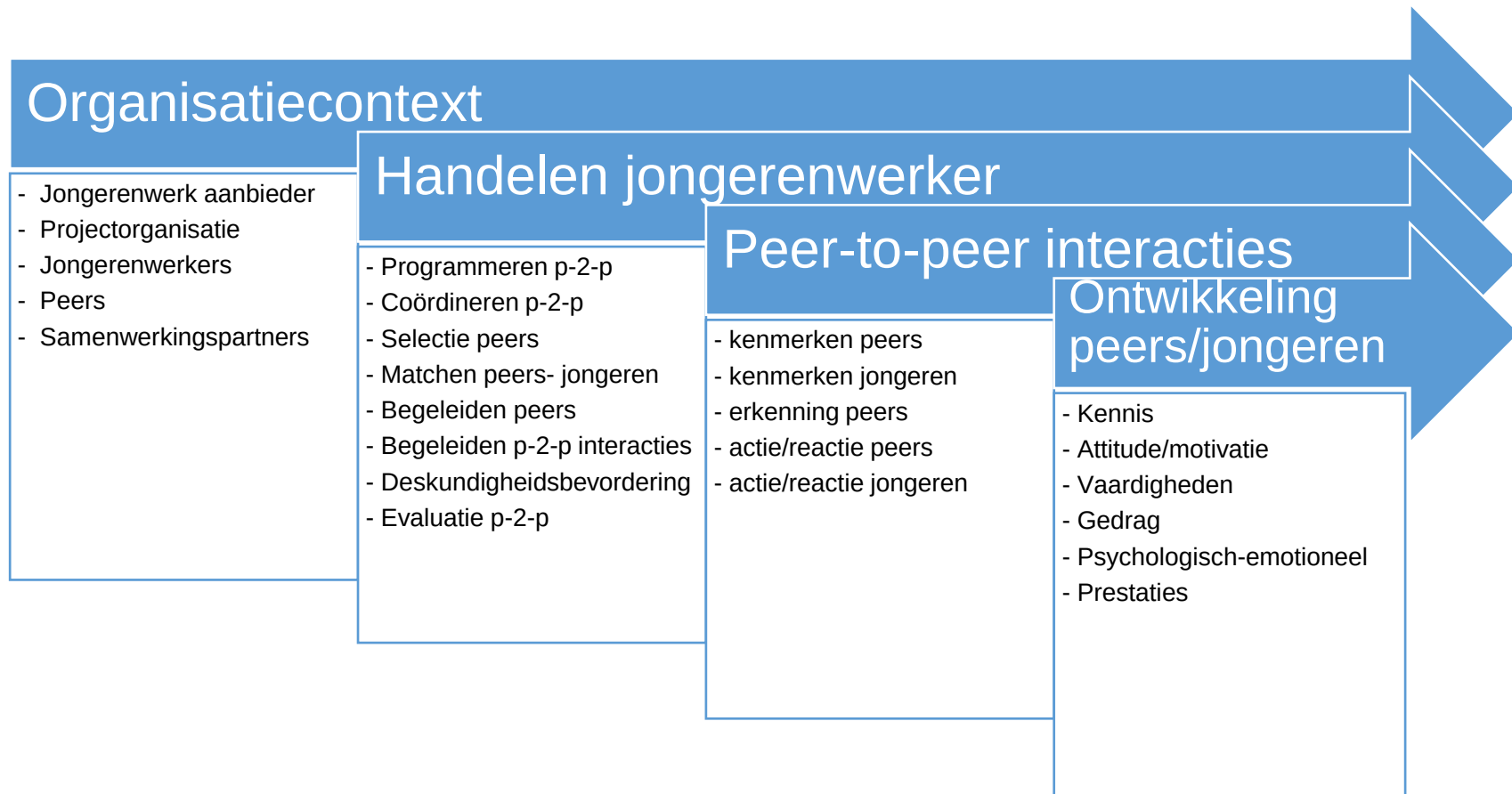
Allereerst is de organisatiecontext van belang. De organisatiecontext vormt de omgeving, structuur en de randvoorwaarden van peer-to-peer waarbinnen alle betrokkenen (zoals jongerenwerkers, peers, en jongeren) kunnen handelen.

Ten tweede is het handelen van jongerenwerkers tijdens de uitvoering van peer-to-peer van belang. Met het handelen van jongerenwerkers bedoelen wij datgene wat er op handelingsniveau gebeurt door de jongerenwerkers in de uitvoering van peer-to-peer. Het handelen van de jongerenwerkers tijdens de uitvoering van peer-to-peer vindt plaats binnen een organisatiecontext die de omgeving, structuur en randvoorwaarden van peer-to-peer bepaalt.

Ten derde zijn peer-to-peer interacties van belang. Het gaat hierbij om alle interacties (wederzijdse actie, onderlinge beïnvloeding) tussen minimaal twee jongeren met of zonder begeleiding van een jongerenwerker. Peer-to-peer interacties vinden plaats binnen een bepaalde organisatiecontext en worden beïnvloed door het handelen van jongerenwerkers tijdens de uitvoering van peer-to-peer.

Ten vierde is de ontwikkeling van peers en jongeren van belang. Hierbij gaat het om de effecten van peer-to-peer op de ontwikkeling van peers en jongeren.

De vier beschreven aspecten hangen onderling samen. Jongerenwerkers hebben als doel binnen een bepaalde organisatiecontext (eerste aspect) met hun handelen (tweede aspect) peer-to-peer interacties (derde aspect) zodanig te beïnvloeden dat zij bijdragen aan de positieve ontwikkeling van peers en jongeren (vierde aspect).

Figuur 1: Peer-to-peer model
Nb: p-2-p is peer-to-peer

2. Organisatiecontext

De organisatiecontext verwijst naar de omgeving waarin peer-to-peer plaatsvindt, namelijk de organisatiecontext van het jongerenwerk. De organisatiecontext vormt het kader voor de uitvoering van peer-to-peer. De organisatiecontext bepaalt binnen welke omgeving, visie, structuur, en randvoorwaarden er gewerkt wordt.

De organisatiecontext kan het handelen van jongerenwerkers en peers vergemakkelijken en/of bemoeilijken en van invloed zijn op de effectiviteit van peer-to-peer (Crul & Kraal, 2004; Fransen & Terpstra, 2014; Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003; Vaessen & Kooijman, 2004; Simoni e.a., 2011; Van der Tier & Potting, 2015). Hierbij zijn vijf aspecten van belang.

Ten eerste de jongerenwerkaanbieder. De positionering van peer-to-peer binnen de jongerenwerk organisatie is doorslaggevend voor het succes van peer-to-peer werkwijzes (Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003).

Ten tweede de projectorganisatie. Een goede projectorganisatie is van belang om met peer-to-peer een resultaat op te leveren dat bijdraagt aan de doelstellingen van het project en de organisatie (Crul & Kraal, 2004; McDonald e.a., 2003).

Ten derde de jongerenwerkers. Jongerenwerkers spelen een cruciale rol in het al dan niet succesvol uitvoeren van peer-to-peer werkwijzes (Backett-Milburn & Wilson, 2000).

Ten vierde de peers. De mate waarin peers over de benodigde eigenschappen en ervaringen beschikken en aansluiten bij de groepen waarin jongeren zich bevinden, heeft een belangrijke invloed op het succes van peer-to-peer werkwijzes (Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003; Sonneveld, 2016).

Tot slot de samenwerkingspartners in het werkveld. Peer-to-peer werkt het beste als er samengewerkt wordt met andere instanties en netwerken (Crul & Kraal, 2004; Vaessen & Kooijman, 2004; Van der Tier & Potting, 2015).

Jongerenwerk aanbieder

Aanleiding voor werken met peers

Een organisatie kan om verschillende redenen overwegen om met peer-to-peer te starten: bijvoorbeeld om een bepaalde doelgroep beter te kunnen bereiken, omdat het goedkoop is, of omdat er in de praktijk veel spontane peer-to-peer interacties plaatsvinden die men goed wilt begeleiden. Sommige auteurs wijzen erop dat wanneer de beweegredenen alleen draaien om voordelen voor de organisatie, men eigenlijk impliciet misbruik maakt van de methodiek en mislukken dreigt (Parkin & McKeganey, 2000). Het werken met peers is ook niet altijd de meest geschikte methodiek. Daarom is het van belang dat jongerenwerk aanbieders een bewuste keuze maken voor het werken met peers als oplossing voor een probleem of als een methodiek die aansluit op de behoeften van de organisatie (Simoni e.a., 2011; Vaessen & Kooijman, 2004). Ook bij spontane peer-to-peer interacties is het van belang dat jongerenwerkers zich bewust zijn van welke rol zij spelen in de ontwikkeling van peers en jongeren, en wat zij willen bereiken met het begeleiden van deze interacties.

Draagvlak

Vaak starten organisaties direct met de uitvoering van peer-to-peer werkwijzes. De uitvoering hiervan is dan in handen van één enthousiast iemand of een aantal enthousiaste externe deskundigen. Deze aanpak heeft echter nadelen voor wat betreft de effectiviteit en de levensduur van peer-to-peer werkwijzes (Vaessen & Kooijman, 2004). Want hoe moet men verder als deze mensen uitvallen? Daarom is het belangrijk om eerst voldoende draagvlak te creëren bij de directie en alle betrokkenen bij peer-to-peer zoals teamleiders, jongerenwerkers, peers, jongeren, en hun ouders (Vaessen & Kooijman, 2004). In verschillende onderzoeken bleek de steun van de directie en het enthousiasme en de interesse van het verantwoordelijke personeel doorslaggevend voor het succes van peer-to-peer projecten op scholen (Backett-Milburn & Wilson, 2000; Vaessen & Kooijman, 2004).

Inbedding in de organisatie

Het werken met peers heeft baat bij een duidelijke positionering in de organisatie (Vaessen & Kooijman, 2004). Dit speelt op twee niveaus. In contact met jongeren kan peer-to-peer deel uit gaan maken van de manier van begeleiden van jongeren binnen de organisatie. Er kan worden gekeken hoe peer-to-peer een aanvulling kan zijn op de bestaande manier van begeleiden van jongeren. Vragen die hierbij spelen zijn: Hoe kan peer-to-peer geïntegreerd worden in de bestaande begeleiding van jongeren, en hoe kan peer-to-peer iets toevoegen aan deze begeleiding? Vervolgens is het nodig dat de organisatiestructuur aansluit op peer-to-peer werkwijzen en peer-to-peer werkwijzes gefaciliteerd worden. Voorbeelden daarvan zijn dat peers ergens terecht kunnen als zij zich zorgen maken over een jongere, of mogelijkheden krijgen voor deskundigheidsbevordering of onkostenvergoeding. Zaken die anders voorbehouden zijn aan jongerenwerkers.

Projectorganisatie

Voor georganiseerde peer-to-peer projecten is een goede projectorganisatie van belang om conform afspraken een resultaat op te leveren wat bijdraagt aan de doelstellingen van het project en de organisatie. Om peer-to-peer projecten goed tot stand te laten komen binnen een organisatie zijn een aantal randvoorwaarden nodig zoals passende en realistische doelen, een geschikte werkwijze, financiering, en het waarborgen van de continuïteit. Hieronder werken wij ze uit.

Passende en realistische doelen

Passende en realistische doelen zijn om twee redenen belangrijk. Als eerste is het zaak dat de doelstelling aansluit bij wat precies nodig is voor een specifieke doelgroep of situatie. Intensief overleg met de doelgroep bij het vaststellen van het doel van peer-to-peer kan het gevoel van 'eigenaarschap' bij de doelgroep vergroten en kan tot een meer accurate identificatie van behoeften en belangen van de doelgroep leiden en daardoor de kans op succes van peer-to-peer vergroten (McDonald e.a., 2003). Om vervolgens te weten of de gestelde doelen ook gehaald zijn, is het van belang om concrete, realistische en meetbare doelen te stellen (Fransen & Terpstra, 2014; Kinable, 2006; Vaessen & Kooijman, 2004; Van der Tier & Potting, 2015). Ambitieuze doelen stellen die niet verwezenlijkt kunnen worden legt een te grote druk op de uitvoerders en kan leiden tot een stopzetting van subsidies (Bekkers & du Long, 2000).

Geschikte werkwijze

De werkwijze moet aansluiten bij de doelstelling van peer-to-peer (McDonald e.a., 2003; Vaessen & Kooijman, 2004). Als bijvoorbeeld het doel is om kennis van de doelgroep te vergroten kunnen activiteiten gericht op informatieoverdracht voldoende zijn (McDonald e.a., 2003). Peer education is dan passender dan peer support. Als het doel is om het gedrag van de doelgroep te beïnvloeden zijn mogelijkheden om te interacteren, observeren, modellen en oefenen vereist (McDonald e.a., 2003). Uit onderzoek blijkt dat het ondernemen van activiteiten een effectieve werkwijze is van peer-to-peer (Dubois e.a., 2002). Uit de procesevaluatie van 'Big Deal?' blijkt bijvoorbeeld dat jongeren door samen iets uit te werken, door samen aan een concrete activiteit te werken, impliciet veel van elkaar en van anderen leren (Kinable, 2006).

Financiering

Aan de begeleiding van peer-to-peer interacties zijn kosten verbonden. De hoogte daarvan is afhankelijk van de invulling die de werkwijze heeft (McDonald e.a., 2003; Crul & Kraal, 2004). Peer-to-peer werkwijzen zijn niet automatisch goedkoper dan werkwijzen uitgevoerd door beroepskrachten. De kosten van peer-to-peer werkwijzen zijn onder andere (McDonald e.a., 2003):

- Kosten voor werving van peers en jongeren
- Kosten voor begeleiding van peers
- Kosten voor onderhouden van het netwerk
- Administratieve kosten voor hulpmiddelen zoals telefoon, computer etc.
- Kosten voor materialen zoals folders, video's, sportattributen etc.
- Vergoedingen voor peers voor reiskosten, maaltijden, en eventueel geldelijke beloningen
- Kosten voor deskundigheidsbevordering peers
- Kosten peer-to-peer activiteiten
- Evaluatie

Betalen van peers

Het betalen van peers is een heikel punt (McDonald e.a., 2003). Er zijn voordelen en nadelen die gepaard gaan met het betalen van peers.

Voordelen zijn:

- Behoud van peers (Activiteiten als peer kunnen mogelijkheden van peers verminderen om ergens betaald aan het werk te gaan. Vooral ervaren peers zouden hun opgedane kennis en ervaring in kunnen zetten in een betaalde baan)
- Toename van betrokkenheid en motivatie van peers
- Grotere geloofwaardigheid van peers bij jongeren omdat betaling gezien kan worden als een erkenning voor hun waarde en ervaring

Nadelen zijn:

- Het kan gevolgen hebben voor de gelijkwaardigheid in de relatie tussen peers en jongeren omdat peers nu betaalde kracht zijn (Metz e.a., 2016)
- Peers kunnen gemotiveerd worden door geld in plaats van door een behoefte om jongeren te helpen

- De doelgroep kan vraagtekens plaatsen bij de motieven van de peers

Het besluit om peers te betalen kan afhangen van factoren als (McDonald e.a., 2003):

- de leeftijd van de peers
- de tijd die peers moeten investeren
- aantal beschikbare peers
- beschikbaarheid van peers (peers die wel willen maar geen tijd hebben omdat zij inkomsten moeten verwerven)
- beschikbaar budget

Continuïteit

Meerdere auteurs tonen aan dat continuïteit in de begeleiding van peers en peer-to-peer interacties belangrijk is om de ontwikkeling van peers en jongeren positief te kunnen beïnvloeden (Backett-Milburn & Wilson, 2000; Grossman & Rhodes, 2002). Om met peers en jongeren een betekenisrelatie op te bouwen en de vruchten hiervan te kunnen plukken, is continuïteit in de begeleiding belangrijk (Koops, Metz, & Sonneveld, 2015). Het is dus belangrijk de continuïteit in jongerenwerkers zoveel mogelijk te waarborgen. Strategieën om voortijdig uitval van jongerenwerkers te voorkomen zijn (McDonald e.a., 2003):

- Contractperiode verlengen tot iets na beëindiging project
- Beloning in vooruitzicht stellen voor contract uitdienen
- Jongerenwerkers aannemen die al vast werken voor organisatie
- Voldoende begeleiding, training en toekomstmogelijkheden bieden
- Waarborgen dat als jongerenwerkers uitvallen er anderen zijn die deze rol over kunnen nemen, de plannen en de voortgang van de projecten goed monitoren, zorgen dat er andere bronnen van ondersteuning zijn voor peers, en de methodieken in verschillende fases verdelen

Ook continuïteit in de begeleiding van jongeren door peers is van groot belang. Grossman en Rhodes (2002) toonden aan dat jongeren die minder dan drie maanden begeleid werden door peers en waarvan de begeleiding vroegtijdig stopte een afname lieten zien in hun zelfwaarde en functioneren op school. Vroegtijdige beëindiging van relaties tussen peers en jongeren kan verschillende oorzaken hebben (Grossman & Rhodes, 2002). Omstandigheden zoals afstuderen, ziekte, veranderingen in de gezinssituatie en verhuizingen kunnen er bijvoorbeeld voor zorgen dat peers en jongeren elkaar minder vaak kunnen ontmoeten. Sommige peers kunnen ontmoedigd worden als zij het idee hebben dat hun begeleiding door de jongeren niet gewaardeerd wordt. Daarnaast kunnen peers tot de ontdekking komen dat de begeleiding van jongeren meer tijd en energie kost dan zij van tevoren ingeschat hadden. Soms kunnen jongeren de begeleiding eindigen omdat zij ontevreden zijn over de begeleiding of zich niet gesteund of overvraagd voelen door de peers. Andere relaties tussen peers en jongeren missen een 'klik' waardoor zowel peers als jongeren steeds meer afstand van elkaar nemen. Een oorzaak hiervan kan zijn dat de peers en jongeren niet goed gematched zijn op basis van gedeelde eigenschappen, ervaringen of lidmaatschap van bepaalde groepen.

Om peers te behouden zijn een goede match tussen peers en jongeren, het geven van ondersteuning (bijvoorbeeld persoonlijke aandacht), en het geven van financiële beloningen (bijvoorbeeld geld, trainingspak, telefoon) en niet financiële beloningen (bijvoorbeeld maaltijden, vergoeding reiskosten, toegang tot hulpmiddelen en training) belangrijk (McDonald e.a., 2003). Ook jongeren kunnen peers ondersteunen door hen te waarderen voor hun tijd en aandacht. De beschreven strategieën voor het behoud van jongerenwerkers gelden ook voor het behoud van peers.

Jongerenwerkers

Om peer-to-peer werkwijzes te kunnen ontwikkelen, organiseren en uitvoeren moeten organisaties over voldoende personeel beschikken. Het werken met peers vergt immers een intensieve training, opvolging en ondersteuning door professionele medewerkers (Kinable, 2006). Belangrijk voor het welslagen van peer-to-peer werkwijzes is het enthousiasme en de interesse van het verantwoordelijk personeel (Backett-Milburn & Wilson, (2000). Jongerenwerkers kunnen een belangrijke rol spelen bij het inzetten van peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk vanwege hun achtergrond en ervaring met het begeleiden van (groepen) jongeren. Het inzetten van goed opgeleide en ervaren jongerenwerkers is een voorwaarde om de kwaliteit van peer-to-peer te kunnen waarborgen. De betrokkenheid van deskundige jongerenwerkers is onder meer van belang omdat jongerenwerkers vaak complexe peer-to-peer interacties moeten begeleiden. Hiervoor is onder andere specifieke ervaring met groepsprocessen en kennis van groepsdynamica van belang. Daarnaast is het van belang de verwachtingen die de organisatie heeft van jongerenwerkers ten aanzien van peer-to-peer te expliciteren door de taken en rollen van jongerenwerkers duidelijk af te bakenen (Kinable, 2006). Daaronder valt het vastleggen van de taken en rollen die jongerenwerkers hebben ten aanzien van de begeleiding van peers en peer-to-peer interacties, en de manier waarop jongerenwerkers hierbij worden aangestuurd.

Peers

Een voorwaarde voor het inzetten van peer-to-peer werkwijzes is dat men beschikt over voldoende peers om jongeren te begeleiden. In Hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de criteria waaraan de peers moeten voldoen om hun rol als peer goed te kunnen vervullen (zie paragraaf selectie peers, selectiecriteria). Daarnaast is het van belang dat de taken en rollen van peers duidelijk omschreven zijn zodat de verwachtingen van peers realistisch zijn (Kinable, 2006; Van der Tier & Potting, 2015). Peers voelen zich vaak erg betrokken bij jongeren uit de doelgroep. Het is dan ook belangrijk dat ze niet worden overladen met verantwoordelijkheden (Shiner, 2000). Wel moeten zij de mogelijkheid krijgen om actief betrokken te zijn. Daarnaast moet duidelijk zijn in welke fase en op welke wijze peers betrokken worden bij peer-to-peer, en hoe zij daarbij worden ondersteund door jongerenwerkers (Kinable, 2006).

Samenwerkingspartners

Samenwerking met andere instanties en netwerken voor peer-to-peer heeft een signaleringsfunctie en een brugfunctie.

Signaleringsfunctie

Peers staan dicht bij de jongeren, zien wat er in de leefwereld van jongeren speelt en signaleren vaak als eerste welke serieuze knelpunten er spelen. Het is van belang dat peers ergens terecht kunnen met deze signalen. Jongerenwerkers moeten peers hier ondersteuning bij bieden. Samenwerking met andere instanties en netwerken is hierbij van belang om belangrijke signalen die tijdens peer-to-peer naar voren komen te kunnen delen (Crul & Kraal, 2004; Vaessen & Kooijman, 2004). In het project 'Myschoolcoachzz' bleek vroegsignalering bijvoorbeeld mogelijk (Fransen & Terpstra, 2014). In het project MySchoolCoachzz worden leerlingen van het VO en MBO die dreigen uit te vallen op school gekoppeld aan een peer, een stagiaire van het MBO of HBO tussen de 17 en 24 jaar. De coaching is erop gericht de risicofactoren weg te nemen en beschermende factoren te versterken. De peer is een belangrijke signaleerder van problemen. Op basis van de vertrouwensband deelt de jongere vragen en problemen met de peer. De peer steunt en stimuleert de jongere waar mogelijk. Als de problemen te zwaar worden voor het coachingsgesprek wordt hulpverlening betrokken. Peers delen de signalen met de projectleider. De projectleider heeft een actief netwerk met onder andere de ouder-kind teams, hulpverlening, en de school en kan daardoor snel de signalen bespreken van waaruit een plan van aanpak wordt gemaakt en taken worden verdeeld. Het project vervult daardoor een belangrijke rol in vroegsignalering bij een doelgroep die normaal moeilijk in beeld komt.

Brugfunctie

Peers hebben een relatie met jongeren, weten wat hun leefsituatie is, wat ze nodig hebben en wat ze willen doen. Hierdoor hebben peers snel een rol als vertrouwenspersoon en hebben zij een ingang bij jongeren. Vaak vervullen zij een voorbeeldfunctie voor jongeren en functioneren zij als rolmodel voor hen. Vanuit deze rol kunnen peers die goed zijn op bepaalde gebieden die aansluiten bij de interesse van jongeren, zoals bijvoorbeeld in de sport en muziek, jongeren laten kennismaken met en enthousiasmeren voor nieuwe vrijetijdsbestedingen. Daarnaast kunnen peers jongeren die vaak voor jongerenwerkers moeilijk bereikbaar zijn, zoals meisjes met een niet-westerse achtergrond, toeleiden naar de juiste hulp- en dienstverlening. Peers vervullen hiermee een brugfunctie tussen jongeren en de samenleving. Jongerenwerkers moeten peers hier ondersteuning bij bieden. Dit kunnen zij doen door mogelijkheden te creëren voor jongeren om van peers te leren en door samen met peers te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor jongeren. Deze mogelijkheden kunnen zij zoeken in de formele sociale infrastructuur, maar ook in de informele sociale infrastructuur. Samenwerking met de formele sociale infrastructuur is van belang omdat daarin voorzieningen beschikbaar zijn als onderwijs, schuldhulpverlening, talentontwikkeling, inkomensondersteuning en professionele hulpverlening (Faché, 2016). Met de informele sociale infrastructuur bedoelen we mogelijkheden in de directe leefomgeving van jongeren zoals sport- en buurtverenigingen, vrijwillige huiswerkbegeleiding, of betrokken ouders en overige familieleden (Faché, 2016).

3. Handelen jongerenwerkers

Met het handelen van jongerenwerkers bedoelen wij datgene wat er op handelingsniveau gebeurt door de jongerenwerkers in de uitvoering van peer-to-peer. Het gaat hierbij om alle werkzaamheden die te maken hebben met het werken met peers, dit varieert van het maken van een plan en het opstarten van peer-to-peer werkwijzes, tot en met het uitvoeren, coördineren, en evalueren van peer-to-peer werkwijzes.

Het handelen van jongerenwerkers is cruciaal voor een goed verloop van peer-to-peer werkwijzes en voor het behalen van positieve resultaten met peer-to-peer (Crul & Kraal, 2004; Fransen & Terpstra, 2014; Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003; Vaessen & Kooijman, 2004; Simoni e.a., 2011; Van der Tier & Potting, 2015). Hierbij zijn zeven aspecten van belang.

Ten eerste het programmeren van peer-to-peer. Hieronder verstaan wij het ontwerpen en ontwikkelen van peer-to-peer werkwijzes. Kenmerkend voor het ontwerpen en ontwikkelen van peer-to-peer werkwijzes is het interactieve, cyclische karakter ervan. De werkwijzes worden zo veel mogelijk samen met betrokkenen bedacht, ontworpen en ontwikkeld, en afgestemd op de situatie, wensen, en mogelijkheden van de betrokkenen (Donkers, 2012; Metz, 2016).

Ten tweede de coördinatie van peer-to-peer. Dit betreft het organiseren en uitvoeren van de afstemming en samenwerking tussen alle betrokkenen (waaronder jongerenwerkers, peers, en jongeren) bij peer-to-peer werkwijzes inclusief het signaleren en gezamenlijk oppakken van eventuele signalen over problemen van (groepen) jongeren.

Ten derde het werven en selecteren van peers. Hierbij gaat het om het proces van aantrekken, selecteren, en aanstellen van geschikte peers.

Ten vierde het matchen van peers en jongeren, ook wel het koppelen van peers en jongeren genoemd.

Ten vijfde het begeleiden van peers. Hiermee wordt het ondersteunen en superviseren van peers bedoeld.

Ten zesde het begeleiden van peer-to-peer interacties. Jongerenwerkers hebben een rol om positieve peer-to-peer interacties te bevorderen en negatieve peer-to-peer interacties tegen te gaan.

Ten zevende de deskundigheidsbevordering van peers, dat wil zeggen het geheel van activiteiten verricht door jongerenwerkers gericht op het in stand houden en vergroten van de bekwaamheid van peers.

Tot slot, als zevende, de evaluatie van peer-to-peer. Dit gaat om het verzamelen, interpreteren, en rapporteren van informatie met als doel om de waarde van het proces of het resultaat van een peer-to-peer werkwijze te bepalen.

Programmeren peer-to-peer

Bij peer-to-peer werkwijzes wordt gebruik gemaakt van bestaande sociale processen tussen jongeren (Parkin & McKeganey, 2000). Dit kan de indruk wekken dat peer-to-peer werkwijzes

weinig planning vergen. Het tegendeel is het geval. Het succes van peer-to-peer werkwijzes hangt voor een groot deel af van een zorgvuldige programmering ervan (McDonald e.a., 2003; Shiner, 2000). Belangrijke programmeringstaken zijn het identificeren van de kenmerken en behoeften van de doelgroep en het ontwikkelen van een peer-to-peer werkwijze die op de doelgroep is afgestemd (Kinable, 2006; McDonald e.a., 2003).

Het identificeren van de kenmerken en behoeften van de doelgroep

Een belangrijk aspect van een goede programmering van een peer-to-peer werkwijze is het identificeren van de kenmerken en behoeften van de jongeren uit de doelgroep. Bij kenmerken van jongeren uit de doelgroep kan gedacht worden aan demografische kenmerken (bijvoorbeeld leeftijd, ervaringen zoals middelengebruik, etniciteit, levensstijl, en opleidingsniveau), sociaal economische status (bijvoorbeeld inkomen) en sociaal culturele omstandigheden (zoals het opgroeien in migrantengezinnen of één ouder gezinnen).

Het verzamelen van informatie over de doelgroep kan ervoor zorgen dat de peer-to-peer werkwijze beter afgestemd wordt op de doelgroep qua inhoud, vorm, omstandigheden, en de inzet van jongerenwerkers en peers (McDonald e.a., 2003). Informatie over kenmerken en behoeften van jongeren uit de doelgroep kan op verschillende manieren worden verkregen. In de eerste plaats via peers. Peers staan dichtbij de doelgroep en maken er vaak deel van uit. Het zijn dus belangrijke informatiebronnen als het gaat om wat er leeft in de doelgroep (Kinable, 2006). Ook jongeren zelf kunnen benaderd worden, bijvoorbeeld door het afnemen van intakes met alle jongeren. Dit bleek bij het peer-to-peer project MyschoolcoachZZ goed te werken (Van der Tier en Potting, 2015). Er kan ook een focusgroep gehouden worden met jongeren voor aanvang van het peer-to-peer project (McDonald e.a., 2003). Daarnaast kan men meer te weten komen over de doelgroep tijdens spontane peer-to-peer interacties of door het benaderen van samenwerkingspartners.

Na het verzamelen van informatie over de jongeren is er als het goed is een beter beeld ontstaan over de behoeften van deze jongeren. Deze behoeften van jongeren ten aanzien van peer-to-peer kunnen op verschillende gebieden liggen. Voor het merendeel van de jongeren, dat zonder noemenswaardige problemen opgroeit, is ontmoeting en recreatie met andere jongeren voldoende. Een deel van de jongeren heeft behoefte aan informatie van peers over bijvoorbeeld school, werk, of vrije tijd. Andere jongeren hebben behoefte aan een peer die hen ondersteunt en het goede voorbeeld geeft. Zij hebben bijvoorbeeld ondersteuning nodig van een peer om de invloed van risicovolle omstandigheden in hun leven te verminderen. Een klein deel van de jongeren, die in de problemen zijn geraakt en de weg naar hulp niet kunnen vinden, zijn gebaat bij een peer die hen toeleidt naar de juiste instanties.

Ontwikkelen van een passende peer-to-peer werkwijze

Eén van de grootste uitdagingen bij het programmeren van peer-to-peer projecten en activiteiten is om de behoeften en risico's van jongeren te matchen met de vorm en intensiteit van peer-to-peer werkwijzes (Rhodes e.a., 2002). Bij jongeren die behoefte hebben aan informatie (over bijvoorbeeld school, werk, of vrije tijd) zijn bijvoorbeeld peer education werkwijzes effectief, terwijl bij jongeren die ondersteuning en voorbeelden nodig hebben peer support werkwijzes beter werken. Jongeren die in de problemen zijn gekomen kunnen bijvoorbeeld met behulp van peer activation werkwijzes naar de juiste instanties doorverwezen worden.

Ook de manier waarop peers begeleid worden is afhankelijk van de behoeften van jongeren. Voor sommige jongeren werkt bijvoorbeeld alleen gestructureerde 1-op-1 begeleiding, terwijl andere jongeren goed ondersteuning kunnen ervaren van informele groepsbijeenkomsten.

Het aantal deelnemers is ook een belangrijk aspect waarmee rekening gehouden moet worden bij het programmeren van peer-to-peer werkwijzes. De meest geschikte peer-to-peer werkwijze voor grote groepen zal verschillen van die van kleine groepen (McDonald e.a., 2003). Groepsinteracties en praktische activiteiten zijn bijvoorbeeld makkelijker uitvoerbaar in kleine groepen. De groepsomvang heeft ook gevolgen voor de benodigde locatie, hulpmiddelen, en het aantal peers dat nodig is om het peer-to-peer project uit te voeren.

Tot slot moet de inhoud van peer-to-peer werkwijzes niet teveel afwijken van de normen en waarden van de doelgroep. Rijke en de Vries (1995) wijzen erop dat de sociale invloed binnen de groepen waar jongeren deel van uitmaken over het algemeen is gericht op het instandhouden van de heersende normen en waarden. Die normen en waarden kunnen inconsistent zijn met de inhoud van een peer-to-peer werkwijze.

Coördineren peer-to-peer

Het coördineren van peer-to-peer werkwijzes betreft het organiseren en uitvoeren van de afstemming en samenwerking tussen alle betrokkenen bij peer-to-peer werkwijzes en het doorgeven van signalen aan netwerkpartners over eventuele problemen van (groepen) jongeren om deze signalen vervolgens gezamenlijk op te pakken.

Afstemming

Het is van belang goed te communiceren met alle betrokkenen van peer-to-peer werkwijzes binnen en buiten de organisatie (McDonald e.a., 2003). Hierbij is het raadzaam structurele overlegmomenten in te bouwen tussen alle betrokkenen. Dit kan bijvoorbeeld gaan over het uitwisselen van informatie over (de voortgang van) de peer-to-peer werkwijze of het afstemmen van verwachtingen. Binnen de organisatie kan gedacht worden aan afstemming tussen jongerenwerkers, peers, en jongeren (Vaessen & Kooijman, 2004). Buiten de organisatie is afstemming van belang met de opdrachtgever, samenwerkingspartners, en andere organisaties die peer-to-peer werkwijzes uitvoeren. Daarbij moeten ouders en overige familieleden niet vergeten worden. Ouders moeten geïnformeerd worden en waar mogelijk betrokken worden bij activiteiten (zeker bij minderjarige jongeren) (Vaessen & Kooijman, 2004). Dit komt ten goede aan de effectiviteit van peer-to-peer werkwijzes.

Signalering

Vanuit de vertrouwensrelatie deelt de jongere vragen en problemen met de peer. Het kan zijn dat er signalen naar boven komen die erop wijzen dat meer hulp nodig is dan in de peer-to-peer werkwijze geboden kan worden. Van belang is dan dat signalen besproken kunnen worden in netwerkoeverleggen en dat er snel en adequaat gehandeld kan worden. Dit bleek bij het peer-to-peer project MyschoolcoachZZ goed te werken (Van der Tier en Potting, 2015). Voor deze vroegsignalering is een intensieve samenwerking nodig met bijvoorbeeld de ouders en overige familie van jongeren, het sociaal wijkteam, het ouder-kind team, het netwerk rondom veiligheid, en het zorg advies team. De bedoeling is dat een effectieve samenwerking ontstaat rondom de

jongere waardoor signalen snel opgepakt kunnen worden (zie ook Hoofdstuk 2 Organisatiecontext, projectorganisatie, samenwerking, signaleringsfunctie).

Selectie peers

Het werven en selecteren van peers heeft als voordeel dat potentieel succesvolle peers geselecteerd kunnen worden die jongeren zo goed mogelijk kunnen begeleiden (Vaessen & Kooijman, 2006).

Selectiecriteria

Om de juiste peers te selecteren is het van belang om op voorhand de criteria vast te leggen waaraan een geschikte peer moet voldoen. Er zijn een aantal criteria die van belang kunnen zijn afhankelijk van de context waarin de peer-to-peer werkwijze plaatsvindt:

Gezien als peer

McDonald e.a. (2003) geven aan dat een goede peer door de doelgroep gezien moet worden als peer. Aan iemand die goed in de groep ligt, graag gezien is en vlot is in de omgang zullen de andere peergroepsleden zich eerder spiegelen dan aan een peer die maar wat rond de groep hangt en enkel getolereerd wordt. Cohen (1993) haalt onderzoek aan waaruit blijkt dat de peer de doelgroep goed moet kennen en er een vertrouwensrelatie mee moet hebben. Hoe nauwer de band is tussen de peer en doelgroep, hoe groter de impact van de peer-to-peer werkwijze. Peers die bekend zijn met de culturele achtergrond, leefstijl en omstandigheden waarin de jongeren opgroeien worden eerder geaccepteerd door jongeren (Sonneveld, 2016). Zo kan bijvoorbeeld bekendheid met de 'straatcultuur' en de daarbij horende omgangsvormen en sociale codes het succes van een peer-to-peer werkwijze bevorderen, met name wanneer dit aansluit bij de doelgroep (Sonneveld, 2016).

Geloofwaardigheid

Volgens verschillende auteurs is geloofwaardigheid een kenmerk van een goede peer (Kinable e.a., 2006; McDonald e.a., 2003). In geloofwaardigheid kan men een vijftal dimensies onderscheiden (Shiner, 2000):

1. geloofwaardigheid op basis van de persoon zelf, die vaak te maken heeft met eigenschappen waarin anderen zich herkennen zoals taal, kledingstijl, leeftijd, geslacht, en interactiestijl
2. geloofwaardigheid op basis van de rol van de peer
3. geloofwaardigheid op basis van de veronderstelde kennis
4. geloofwaardigheid op basis van de veronderstelde ervaring (op relevante probleemgebieden of op sociaal gebied)
5. geloofwaardigheid op basis van de concrete aanpak (een duidelijke structuur en oprechte interesse in jongeren heeft bijvoorbeeld meer kans van slagen (Sonneveld, 2016))

Status

Volgens sommigen moet de peer om geloofwaardig te zijn ook een eigenschap bezitten waarmee hij of zij zich net onderscheidt van de doelgroep, wat meer kennis of ervaring die bijdraagt tot de authenticiteit van de peer (Shiner, 2000). McDonald e.a. (2003) spreekt in dit verband van 'near' peers tegenover 'true' peers: 'near' peers zijn iets ouder of hebben iets meer invloed of status dan 'true' peers. Bandura (1977) benadrukte reeds dat om invloed te kunnen uitoefenen een peer een

zekere status in de groep moet bezitten. Status blijkt ook de meest genoemde factor te zijn die jongeren in de onderzoekswerkplaats naar talentgericht werken met kwetsbare jongeren noemen (Sonneveld, 2016). Het helpt als de peer een bepaalde status geniet in de ogen van de jongere. Status kan op verschillende manieren bepaald zijn: succesvol zijn op een voor de jongere relevant gebied, het hebben van geld, roem, een functie met aanzien, het hebben van een goede, gerespecteerde positie binnen een gemeenschap waarvan de jongere deel uitmaakt, leiderschap, het hebben van een bepaalde expertise waarvan de jongere kan en wil leren. Festinger (1954) stelt dat mensen, wanneer ze zichzelf willen verbeteren, zich gaan vergelijken met peers die ze wat betreft die eigenschap hoger inschatten dan zichzelf. Rogers (1995) beschrijft hoe nieuwe boodschappen in een groep zich het snelst verspreiden via de voortrekkers van de groep.

Aantrekkelijkheid

Het kan soms helpen als de peer een bepaalde uitstraling heeft die de jongere aanspreekt (Sonneveld, 2016). Vooral in situaties waar de peers uit de doelgroep hun zelfbeeld willen verbeteren of een goede relatie met de peer willen onderhouden, speelt aantrekkelijkheid een rol. De jongeren uit de doelgroep identificeren zich dan met de peer, veelal uit affectieve, en niet zozeer rationele redenen. Factoren die de aantrekkelijkheid mee bepalen, zijn onder meer vriendelijk en attent zijn, fysiek aantrekkelijk zijn en demografische en ideologische overeenkomsten (Rijke & de Vries, 1995).

Beschikbaarheid

Vaessen & Kooijman (2004) wijzen erop dat peers in de gelegenheid moeten zijn om tijd te besteden aan de jongeren. De peer heeft meer kans op succes wanneer hij/zij de mogelijkheid heeft om te investeren in de relatie met de jongere, voldoende gemotiveerd is en zich commiteert aan de peer-to-peer doelstellingen (Sonneveld, 2016; Van der Tier en Potting, 2015). Bereikbaar zijn, langdurige inzet leveren, en klaarstaan wanneer dat nodig is zijn aspecten die hierbij van belang zijn (Sonneveld, 2016).

Sociaal netwerk

Het hebben van het juiste sociale netwerk en bruikbare contacten kan helpen bij het succesvol peer zijn (Sonneveld, 2016). Op die manier verleent de peer de jongeren toegang tot netwerken, tot sociaal kapitaal waar jongeren anders minder gemakkelijk toegang toe zouden hebben.

Ervaring met begeleiding

DuBois e.a. (2002) concluderen met behulp van een meta-analyse dat de effectiviteit van peer-to-peer werkwijzes toeneemt als peers worden geworven die al eerder een begeleidende rol of beroep hadden.

Werven van peers

Om over voldoende geschikte peers te kunnen beschikken kan het nodig zijn om peers te werven. Peers kunnen op een passieve en actieve manier worden geworven. Een passieve manier van werven is het sturen van een brief waarin wordt uitgelegd wat de bedoeling is en of jongeren zich willen aanmelden als peer.

Actieve manieren van werven zijn onder andere het werven van peers via social media, contactpersonen van stichtingen, gemeenschappen, en verenigingen, en via peers uit bestaande projecten (Vaessen & Kooijman, 2004).

Vaessen & Kooijman (2004) raden op basis van ervaringen met bestaande peer-to-peer projecten aan om peers op een actieve manier te werven. Met een actieve manier van werven kunnen moeilijk bereikbare peers worden bereikt of peers die zelf ook profijt kunnen hebben van een nieuwe verantwoordelijkheid als peer. Jongeren die bijvoorbeeld last hebben van een laag zelfbeeld, faalangst of weinig zelfvertrouwen, maar waarvan de indruk bestaat dat ze met de juiste training en begeleiding goede peers zouden kunnen worden. Het is herhaaldelijk aangetoond dat peer-to-peer werkwijzes gunstige effecten hebben op onder andere het zelfvertrouwen, de zelfwaarde, en het geloof in eigen kunnen van peers (Kinable, 2006). Dat is juist voor deze jongeren van groot belang.

Er zijn een aantal methoden waarmee peers geworven kunnen worden. Peers kunnen zichzelf aanbieden. Jongerenwerkers kunnen aan de jongeren uit de doelgroep vragen om peers te selecteren. Tot slot kunnen jongerenwerkers zelf peers selecteren. Aan ieder van deze drie methoden zijn voor- en nadelen verbonden. McDonald e.a. (2003) raden aan de verschillende selectiemethoden te combineren, om op die manier de nadelen van elk van de methoden te beperken. Er worden twee voorbeelden gegeven:

Voorbeeld 1:

Jongeren uit de doelgroep nomineren mogelijke peers ->
jongerenwerker selecteert degenen die beste aan criteria voldoen ->
jongerenwerker nodigt geselecteerden uit, die er wel of niet op in kunnen gaan

Voorbeeld 2:

Jongerenwerker roept op tot zelf nominaties ->
jongerenwerker selecteert degenen die beste aan criteria voldoen ->
jongeren uit doelgroep stemmen op peers

Van der Tier en Potting (2015) raden aan om voldoende en genoeg variëteit aan peers te selecteren zodat er voldoende keus is bij het matchen van peers en jongeren. In het project MyschoolCoachzz wordt gewaarschuwd dat voorkomen moet worden dat er wachttijden ontstaan bij het werven, selecteren, en aanmelden van peers (Fransen & Terpstra, 2014).

Matchen peers en jongeren

Het koppelen van peers en jongeren noemen we matchen. Verschillende auteurs wijzen erop dat het moet 'klikken' tussen de peer en jongere uit de doelgroep of dat er een 'chemie' tussen hen moet zijn (Sonneveld, 2016; Vaessen & Kooijman, 2004; Van der Tier & Potting, 2015). Om deze 'klik' of 'chemie' te bereiken is het van belang om peers en jongeren aan de hand van een aantal criteria te matchen. Welke criteria van belang zijn is afhankelijk van de context van de peer-to-peer werkwijze.

Er zijn verschillende criteria waarop peers en jongeren gematched kunnen worden (Sonneveld, 2016; Vaessen & Kooijman, 2004; Van der Tier & Potting, 2015). De matching kan plaatsvinden op basis van gedeelde eigenschappen, ervaringen, interesses, en het lid zijn van dezelfde groep. Peers kunnen gematched worden op eigenschappen waarin zij elkaar herkennen (Shiner, 1999). Hierbij moet vermeld worden dat onderzoek niet overtuigend heeft aangetoond dat het matchen van de etniciteit en het geslacht van peers en jongeren tot betere resultaten leidt (DuBois e.a., 2011). Soms gaat het niet alleen om het delen van eigenschappen, maar ook om de mate waarin peers en jongeren dezelfde eigenschap bezitten. Festinger (1954) stelt dat jongeren, wanneer ze zichzelf willen verbeteren, zich gaan vergelijken met peers die ze wat betreft die eigenschap hoger inschatten dan zichzelf. Hierbij lijkt het dus van belang peers die hoger scoren op een bepaalde eigenschap te matchen met jongeren uit de doelgroep die minder hoog scoren op dezelfde eigenschap.

Er kan ook gematched worden op basis van gedeelde ervaringen tussen peers en jongeren. Het delen van bepaalde omstandigheden en levenservaringen zoals het opgroeien in migrantengezinnen of het gebruiken van bepaalde middelen kan leiden tot een effectieve match tussen peers en jongeren. Hierbij is het wel van belang dat de peers al een goede manier hebben gevonden om met deze ervaringen om te gaan zodat jongeren hiervan kunnen leren.

Daarnaast kan het matchen op basis van gedeelde interesses ook effectief zijn (bijvoorbeeld interesse in dezelfde sport) (Dubois e.a., 2011). Het delen van interesses leidt sneller tot herkenning en identificatie van jongeren met de peer. Ook het deel uitmaken van dezelfde groep kan tot een effectieve match tussen peers en jongeren leiden. Als peers bekend zijn met de groepscultuur en omgangsvormen van jongeren worden zij eerder geaccepteerd door jongeren (Sonneveld, 2016).

Er zijn verschillende methoden om peers en jongeren te matchen (Van der Tier & Potting, 2015). Het matchen kan plaatsvinden met of zonder betrokkenheid van peers en jongeren en door de jongerenwerker of een externe partij. In sommige gevallen vinden peers en jongeren elkaar op natuurlijke wijze. Een snelle manier van matchen is via een groepsbijeenkomst waarin peers aan jongeren worden gematched. Ook kan met peers en/of jongeren besproken worden wat hun voorkeur is. De matching moet zorgvuldig en voor langere tijd gemaakt worden. Als het contact tussentijds niet blijkt te werken, kan een nieuwe matching plaatsvinden.

Begeleiden peers

Peers hebben behoefte aan voldoende ondersteuning, met name in de eerste fases van peer-to-peer werkwijzes, waarin ze mogelijk zelfvertrouwen missen (McDonald e.a., 2003). Het is de rol van jongerenwerkers om peers te ondersteunen voor, tijdens, en na afloop van hun werkzaamheden als peer. De mate van ondersteuning kan afhangen van de vaardigheden en het zelfvertrouwen van peers en de aard van hun activiteiten. Kinable (2006) citeert onderzoek dat duidelijk aantoont dat voortdurende ondersteuning en supervisie van peers de resultaten van peer-to-peer werkwijzes positief beïnvloedt.

Het is van belang dat peers goed voorbereid worden op hun rol en taken als peer (Kinable, 2006; Vaessen & Kooijman, 2014). Dit kan door middel van het stimuleren van peers in het bewust worden van hun rol als peer en het ondersteunen van peers bij het invullen van hun peer rol. Daarbij is het van belang om peers zekerheid, structuur en duidelijkheid te geven over de wijze waarop zij jongeren begeleiden (Van der Tier & Potting, 2015).

Om peers goed te kunnen ondersteunen moet de jongerenwerker in staat zijn om een combinatie van ondersteuningsinstrumenten en ondersteuningsstijlen te gebruiken. Voorbeelden van ondersteuningsinstrumenten zijn het geven van persoonlijke begeleiding aan peers (face-to-face of telefonische gesprekken; begeleiding per email), het houden van intervisiebijeenkomsten waar peers kennis en ervaringen kunnen delen en elkaar kunnen helpen, het organiseren van themagerichte bijeenkomsten, en het verstrekken van schriftelijke informatie (Van der Tier & Potting, 2015).

Afhankelijk van de ondersteuningsvraag van peers en de peer-to-peer werkwijze kan de jongerenwerker ook verschillende ondersteuningsstijlen hanteren. Deze ondersteuningsstijlen kunnen ook weer als voorbeeld dienen voor hoe peers jongeren kunnen begeleiden. Deze stijlen zijn: de ondersteunende (focus op het maken van gezamenlijke beslissingen), de relationele (focus op de relatie), de instrumentele (focus op het behalen van doelen), de actieve (focus op het ondernemen van veel activiteiten) en de passieve (focus op het voeren van gesprekken) (Van der Tier & Potting, 2015).

De jongerenwerker moet goed aanspreekbaar zijn voor peers zodat zij zich niet bezwaard voelen om eventuele problemen in de begeleiding van jongeren met de jongerenwerker te bespreken. Ook is het van belang dat de jongerenwerker voldoende aandacht en tijd besteedt aan de begeleiding van peers zowel via vaststaande overlegmomenten als via informeel contact. Tot slot is het van belang dat de jongerenwerker bijhoudt hoe peers met jongeren communiceren. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat peers gaandeweg zichzelf gaan beschouwen als experts en de neiging gaan vertonen jongeren op een belerende manier te benaderen (Bleeker & Jamin, 2003). Hierdoor gaat het peer-effect verloren en voor een stuk ook de interactiviteit - een aspect van peer-werking die in belangrijke mate mee de effectiviteit van het project bepaalt (Cuijpers, 2002b).

Het begeleiden van peer-to-peer interacties

In deze paragraaf beschrijven we de rol van jongerenwerkers in de begeleiding van peer-to-peer interacties. Tijdens peer-to-peer interacties kunnen jongeren elkaar zowel positief als negatief beïnvloeden. Jongerenwerkers hebben in deze interacties tussen peers en jongeren een rol om positieve beïnvloeding te bevorderen en negatieve beïnvloeding tegen te gaan. De inzet is dat peer-to-peer interacties ertoe bijdragen dat jongeren een voorbeeld voor elkaar zijn als het gaat om zelfontwikkeling en het participeren in de maatschappij. Jongerenwerkers kunnen deze positieve beïnvloedingsprocessen tussen jongeren begeleiden door jongeren in staat te stellen om van elkaar te leren en op positieve wijze elkaars leerprocessen te stimuleren (Raven, 2013).

De mate van invloed die jongerenwerkers kunnen uitoefenen op peer-to-peer interacties kan afhankelijk zijn van de wijze waarop de peer-to-peer werkwijze is georganiseerd en de mate van verantwoordelijkheid die peers hebben. Er zijn bijvoorbeeld werkwijzes waarin jongerenwerkers maar beperkt aanwezig zijn bij momenten waarop peer-to-peer interacties plaatsvinden omdat de

peers bijvoorbeeld zelfstandig de activiteit begeleiden. Jongerenwerkers hebben dan geen prominente rol in de interacties tussen peers en jongeren, maar volgen interacties (indien mogelijk) op de achtergrond.

Daarnaast kunnen jongerenwerkers in peer-to-peer interacties georganiseerd handelen (vooraf over nagedacht) of meer op basis van improvisatie (ad hoc). Bij spontane peer-to-peer interacties zoeken jongeren elkaar spontaan op om van elkaar te leren. Het begeleiden van deze spontane interacties vraagt soms om meer improviserend of terloops handelen van jongerenwerkers (Sonneveld & Metz, 2015; Abdallah e.a. 2016).

Uit de literatuur blijkt dat jongerenwerkers in de begeleiding van peer-to-peer interacties vier strategieën inzetten. Dit zijn 1) het benutten van invloedrijke personen; 2) het aanmoedigen en onderhouden van peer-to-peer interacties; 3) het bekrachtigen van de opbrengst van peer-to-peer interacties; en 4) het bewaken van de peer rol. Deze strategieën werken wij hieronder uit.

Benutten van invloedrijke personen in de groep

Een eerste strategie van de jongerenwerker om positieve peer-to-peer interacties te bevorderen is door in groepen op zoek te gaan naar peers die aansprekend zijn voor jongeren. Dit kunnen bijvoorbeeld peers zijn die inspireren, status of geloofwaardigheid hebben in de groep of zorgen voor een positieve energie in een groep (Abdallah e.a. 2016, Sonneveld & Metz, 2015). De inzet van jongerenwerkers is om de (zichtbare) kwaliteiten van deze peers meer te gaan benutten om de groep in zijn geheel of individuen te kunnen beïnvloeden (Van Engelen, 2014; Sonneveld & Metz, 2015).

Om deze strategie toe te passen observeert de jongerenwerker eerst welke jongeren invloed hebben en hoe jongeren hierop reageren. Om wie wordt veel gelachen, naar wie luisteren jongeren, wie weet de aandacht van de groep te krijgen? (Van Engelen, 2014; Veenbaas e.a., 2011; Bolt & Van der Wekke, 2012). Zodra de jongerenwerker deze invloedrijke peers in beeld heeft probeert hij/zij om met deze peers een werkrelatie op te bouwen. Deze relatie is nodig om de peer vervolgens te kunnen sturen in zijn of haar rol als peer. Als de relatie is opgebouwd begint de jongerenwerker langzaam met het begeleiden van de peer om zijn rol als peer positief in te zetten voor deelnemers van het jongerenwerk. Dit kan bijvoorbeeld door peers die goed zijn in een bepaald vak of die over een bepaald talent beschikken te vragen om een keer een deel van een activiteit / workshop te begeleiden. Vanuit hun passie voor hun vak of talent kunnen zij jongeren inspireren en een voorbeeld voor hen zijn (Van Hoorik, 2016). Vanuit eerste voorzichtige pogingen en het aftasten hierin, kan bij goed resultaat het aantal verantwoordelijkheden van de peer in de groep worden uitgebreid (Sonneveld & Metz, 2015).

Deze invloedrijke peers kunnen ook een negatieve invloed hebben op de groep. Als de jongerenwerker dit constateert kan een oplossing zijn om de werkrelatie met deze peer (tijdelijk) te stoppen (Bolt en Van der Wekke, 2012; Metz & Sonneveld, 2012). Indien deze peer onderdeel blijft uitmaken van de groep is het alternatief om te zoeken naar een jongere die zich wel positief opstelt en draagvlak heeft in de groep. Hiermee kan de hiërarchische structuur in een groep worden omgebogen. De peer die de groep negatief beïnvloedt krijgt een andere plek binnen of buiten de groep (Veenbaas, e.a, 2011).

Aanmoedigen en onderhouden van betekenisvolle peer-to-peer interacties

Om peer-to-peer interacties in groepen te stimuleren kunnen jongerenwerkers peers aanmoedigen om elkaar te helpen of elkaar iets te leren. Zodra jongerenwerkers inzicht hebben in hoe jongeren elkaar kunnen versterken kunnen zij enerzijds peers vragen en/of aanmoedigen om van betekenis voor een ander te zijn. 'Jij kunt goed koken. Kun je dat niet aan anderen leren?' (Malekoff, 1997). Anderzijds kunnen zij jongeren aansporen om zelf hulp of ondersteuning te vragen van een peer: 'Je kunt het Angela vragen, zij heeft het al vaak gedaan.'

Zodra het eerste contact tussen peer en jongere via de jongerenwerker tot stand is gekomen kan de jongerenwerker de werking van peer-to-peer versterken door jongeren in staat te stellen om met peers een stabiele, vertrouwde relatie op te bouwen. Wenselijk is dat jongeren zelf zeggenschap hebben en controle behouden in deze relaties (Raven, 2013).

Het bekrachtigen van het proces en de opbrengst van peer-to-peer interacties

De derde strategie is jongeren bewust maken van de betekenis van peer-to-peer interacties voor hun ontwikkeling. De jongerenwerker kan hiervoor enerzijds het interactieproces tussen jongere en peer bekrachtigen: 'zo, jullie hebben samen hard gewerkt' of 'wat goed dat jullie elkaar hebben geholpen'. Anderzijds kan de jongerenwerker de opbrengst van de peer-to-peer interacties bekrachtigen: 'jij hebt nu van Karim geleerd hoe de geluidsinstallatie werkt' (Abdallah e.a., 2016). Deze bekrachtiging kan ertoe bijdragen dat jongeren zich gesteund en erkend voelen door de jongerenwerker. Ook brengt het positieve emoties teweeg, zoals trots of hoop. Als jongeren horen dat de peer-to-peer interacties waar zij onderdeel van zijn worden gewaardeerd en nuttig zijn zet dit jongeren in hun kracht. Het geeft jongeren een goed gevoel en stimuleert om dit gedrag te herhalen. Als de jongerenwerker het gedrag van een peer en/of jongere uitspreekt in de groep kan dit ertoe bijdragen dat ook andere groepsleden dit gedrag als voorbeeld nemen (Abdallah e.a., 2016, p. 120). Het bekrachtigen doen jongerenwerkers niet alleen via woorden, maar ook via non-verbale gebaren zoals een boks of schouderklopje (Abdallah e.a., 2016, p 120).

Bewaken van de peer rol

De vierde strategie in de begeleiding van peer-to-peer interacties is het bewaken van de rol van peers. Dit is om twee redenen van belang. Ten eerste is het van belang dat peers niet worden overladen met verantwoordelijkheden. Peers kunnen vanwege hun betrokkenheid bij jongeren te veel verantwoordelijkheden op zich nemen. Te veel verantwoordelijkheden kan peers onzeker maken of een motief zijn om te stoppen met hun rol als peer. Het blijven monitoren dat peers niet te veel verantwoordelijkheden op zich nemen en overbelast worden is dan ook een belangrijk taak voor de jongerenwerk (Shiner, 2000).

Ten tweede is het van belang dat de relatie tussen peer en jongere zich kenmerkt door gelijkwaardige communicatie. Vooral de peers in georganiseerde projecten vergaren veel kennis (door o.a. trainingen) en kunnen zichzelf gaandeweg gaan beschouwen als experts tegenover de andere groepsleden (Kinable, 2006). Dit proces kan worden versterkt als de jongerenwerker eenzijdig aansluiting zoekt bij deze peers. Door jongeren te beladen met enige autoriteit kan de dynamiek in de groep veranderen. De positie van de peer versterkt en hij/zij kan sociaal dominant worden in de groep (Abdallah e.a.2016). Als dat gebeurt, kunnen peers de neiging vertonen om op een belerende manier te communiceren. De peer communiceert dan niet langer als een peer, maar wel als een professional met beperkte kennis. Het effect hiervan kan zijn dat de inbreng van

andere groepsleden verzwakt (Abdallah e.a.; Veenbaas e.a., 2011; Bolt & Van der Wekke, 2012) of dat zij besluiten om de peer niet meer te volgen. Hierdoor gaat het peer-effect verloren en voor een stuk ook de interactiviteit - een aspect van peer-werking die in belangrijke mate mee de effectiviteit van het project bepaalt (Kinable, 2006). Om dit te voorkomen kan de jongerenwerker bijvoorbeeld aansturen op houding en toon van peers en doorgroeimogelijkheden voor peers creëren.

Deskundigheidsbevordering peers

Deskundigheidsbevordering van peers is het meegeven van de nodige kennis, vaardigheden, en het nodige zelfvertrouwen aan peers om jongeren te begeleiden, rekening houdend met de hindernissen die peers tegen kunnen komen (Brew, 1996). Bij deskundigheidsbevordering moet onder andere aandacht besteed worden aan de doelstelling van de peer-to-peer werkwijze, de behoefte van de doelgroep, de werkwijze van de peer, benodigde kennis en vaardigheden, valkuilen in de relatie van peers en jongeren, en richtlijnen en gedragsregels (Van der Tier & Potting, 2015). Onderwerpen zoals hoe omgaan met vertrouwelijke gegevens moeten ook zeker aan bod komen (Kinable, 2006).

De benodigde kennis en vaardigheden hangen af van de peer-to-peer werkwijze. De benodigde vaardigheden voor georganiseerde peer educatie werkwijzes verschillen bijvoorbeeld van de vaardigheden die nodig zijn voor (spontane) interactieve bijeenkomsten. Voor georganiseerde peer educatie werkwijzes zijn bijvoorbeeld het plannen, structureren, en presenteren van belang, terwijl voor interactieve bijeenkomsten het belangrijk is om bijvoorbeeld de interactie te stimuleren en een positief groepsklimaat te bevorderen. Er zijn ook vaardigheden die noodzakelijk zijn voor de meeste peer-to-peer werkwijzes zoals communicatievaardigheden en zelfreflectie.

De benodigde kennis en vaardigheden kunnen middels verschillende vormen van deskundigheidsbevordering overgebracht worden (Van der Tier & Potting, 2015). Deze vormen komen overeen met de eerder beschreven begeleidingsinstrumenten die de jongerenwerker tot zijn of haar beschikking heeft (persoonlijke begeleiding, het houden van intervisiebijeenkomsten of themagerichte bijeenkomsten, en het verstrekken van schriftelijke informatie). Ook kan een training aangeboden worden met eventueel terugkomdagen. Het aanbieden van een combinatie van verschillende vormen van deskundigheidsbevordering en verschillende lesmethoden kan peers een goed overzicht verschaffen van de mogelijke methoden die zij tot hun beschikking hebben bij het begeleiden van jongeren.

Evaluatie peer-to-peer

Om te zien hoe peer-to-peer werkwijzes verlopen en om minder goed lopende zaken tijdig op te sporen en bij te stellen is het belangrijk om tussentijds te evalueren. Bij de eindevaluatie kan dieper worden ingegaan op hoe de zaken zijn verlopen. Ook kunnen de effecten en bereikte resultaten met de peer-to-peer werkwijze aan bod komen. Om een goed beeld te krijgen is het raadzaam om bij de evaluatie van peer-to-peer werkwijzes meerdere betrokkenen te raadplegen waaronder peers, jongeren, collega's en samenwerkingspartners (Vaessen & Kooijman, 2014). Er zijn verschillende manieren waarop informatie voor de evaluatie kan worden verzameld (Vaessen & Kooijman, 2014). Er kunnen voortgangsgesprekken met peers en jongeren gehouden

worden. Er kunnen enquêtes gehouden worden en er kunnen bijeenkomsten worden georganiseerd om de ervaringen en verbeterpunten te bespreken. Er kan ook aan peers gevraagd worden om hun ervaringen bij te houden in een logboek (Vaessen & Kooijman, 2014). Ook via informele contacten met verschillende betrokkenen kan waardevolle informatie voor de evaluatie van de peer-to-peer werkwijze worden verkregen.

4. Peer-to-peer interacties

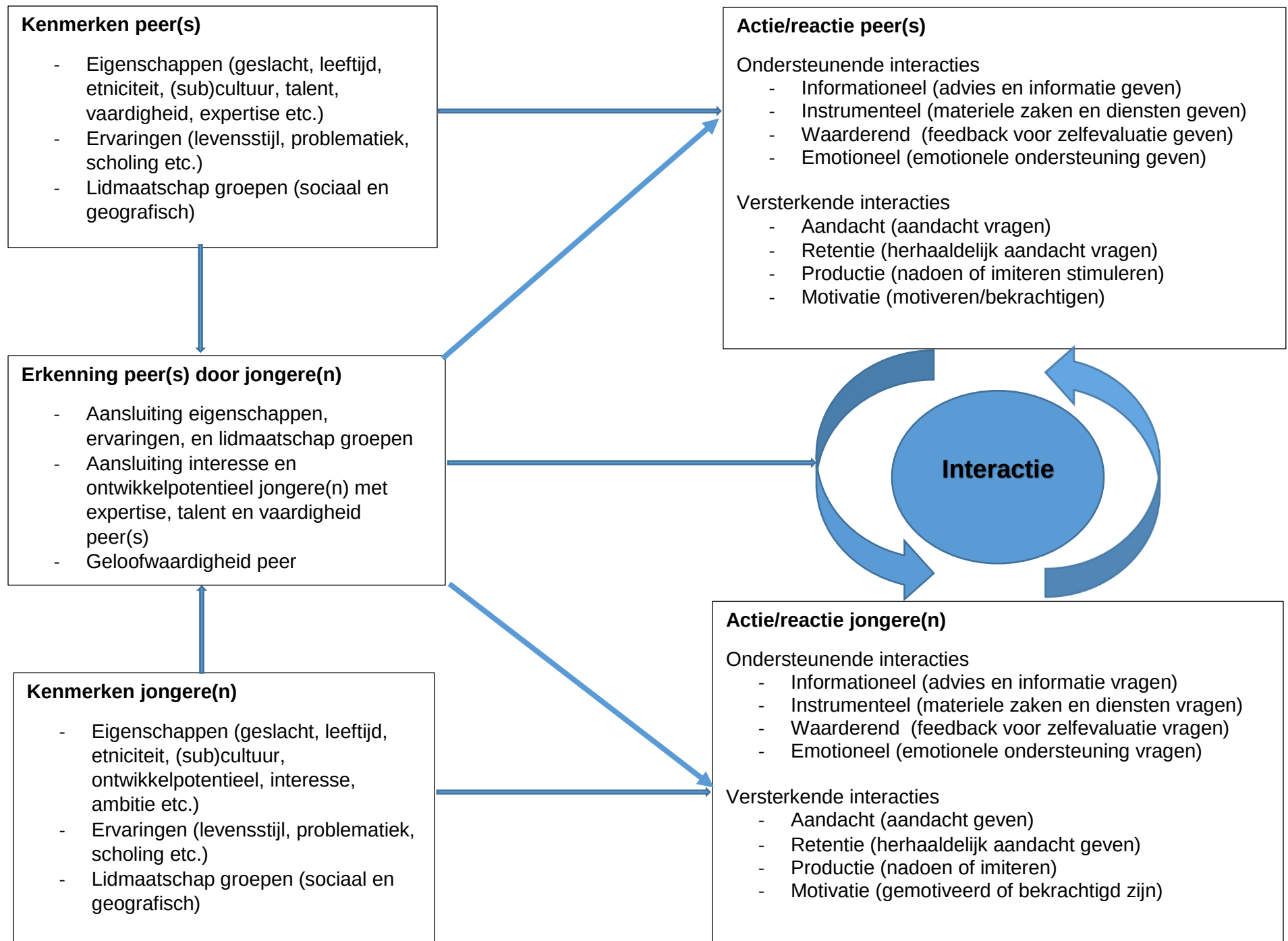
In de literatuur komen een aantal aspecten naar voren die van belang zijn bij peer-to-peer interacties in het jongerenwerk. Deze aspecten hebben wij weergegeven in een peer-to-peer interactie model (zie Figuur 2). Uit het model valt op te maken dat peer-to-peer interacties (zie blauwe cirkel) bestaan uit de interacties (zie blauwe pijlen) tussen:

- de acties/reacties van peers (zie blok rechtsboven)
- de acties/reacties van jongeren (zie blok rechtsonder)

Ook laat het model zien dat de acties/reacties van peers en jongeren worden beïnvloed door hun persoonlijke kenmerken (zie blokken linksboven en linksonder). Daarnaast worden de acties/reacties van peers en jongeren en de interactie tussen peers en jongeren beïnvloed door de mate waarin peers door jongeren erkend worden (zie blok linksmidden). Zowel de kenmerken van peers en jongeren als de erkenning van peers door jongeren zijn beschreven in Hoofdstuk 3 Handelen jongerenwerkers bij selectie peers en het matchen van peers en jongeren.

In dit hoofdstuk worden de peer-to-peer interacties (zie blauwe cirkel) verder uitgewerkt. Onder peer-to-peer interacties verstaan wij alle sociale interacties die plaatsvinden binnen het jongerenwerk tussen minimaal twee jongeren met of zonder aanwezigheid van een jongerenwerker. Sociale interacties definiëren wij als de wijze waarop jongeren, peers, en jongerenwerkers ten opzichte van elkaar handelen, op elkaar reageren en elkaar beïnvloeden. Peer-to-peer interacties kunnen zowel negatief als positief van aard zijn.

Er is nauwelijks onderzoek verricht naar peer-to-peer interacties. Er is slechts één onderzoek uitgevoerd door Sarafian (2011) dat zich richt op welke ondersteunende interacties er plaats vinden tussen peers en jongeren. Daarnaast geeft het proces van observationeel leren van Bandura (1977) meer inzicht in welke versterkende interacties er plaatsvinden tussen peers en jongeren die het leerproces van jongeren bevorderen. Hieronder gaan we afzonderlijk in op ondersteunende en versterkende peer-to-peer interacties.

Figuur 2: Peer-to-peer interactie model

Ondersteunende peer-to-peer interacties

In de studie van Sarafian (2011) worden vier typen ondersteunende interacties onderscheiden die zijn afgeleid van de vier dimensies van het concept sociale ondersteuning van Heaney en Israel (2008):

- informatiele ondersteuning
- instrumentele ondersteuning
- waarderende ondersteuning
- emotionele ondersteuning

Er zijn aanwijzingen dat de vier verschillende vormen van sociale ondersteuning in peer-to-peer werkwijzes tot positieve effecten leiden op verschillende ontwikkelingsgebieden (Kogan e.a., 2011; Sarafian, 2011; Van der Tier & Potting, 2015; Vos e.a., 2012). Zo bleek in de studie van Sarafian (2011) informatiele ondersteuning van peers positief samen te hangen met ervaren gevoelens van zelfeffectiviteit terwijl emotionele ondersteuning van peers leidde tot een toename in het durven vragen van hulp. In de studie van Vos e.a. (2012) bleek emotionele ondersteuning bij te dragen aan een sterker zelfvertrouwen, en instrumentele ondersteuning aan het vergroten van cognitieve vaardigheden (bijvoorbeeld leren plannen of effectiever huiswerk maken). Het inzetten van de verschillende typen sociale ondersteuning in peer-to-peer werkwijzes kan dus leiden tot een positieve ontwikkeling van jongeren op meerdere gebieden. Hieronder worden de vier ondersteunende peer-to-peer interacties verder uitgewerkt.

Informationele ondersteuning

Onder informatiele ondersteuning verstaan we het geven van informatie over de situatie, hoe hiermee om te gaan, of hoe de situatie te beoordelen (Jensen, 2001). Informatiele ondersteuning bestaat uit:

- Suggesties
het geven van suggesties zoals het aangeven wat iemand kan doen; op een directe manier (*“Je kunt proberen om met hem daarover te praten”*), indirect via een verhaal (*“Hij had hetzelfde probleem en hij deed het volgende..”*), of in de vorm van een vraag (*“Zou je..?, Kun je..?”*)
- Beoordeling situatie
het bieden van een nieuw perspectief op de situatie door het ontstaan ervan uit te leggen, de situatie in perspectief te plaatsen, of de positieve aspecten van de situatie te benoemen (*“Het zou veel erger hebben kunnen aflopen”*)
- Onderwijzen
het geven van informatie hoe iets te doen (en wat niet te doen) of het verschaffen van nieuwe feiten over de situatie (*“De eerste stap is om je in te schrijven bij ..”*)

Het geven van informatiele ondersteuning aan jongeren is een belangrijke werkwijze in het jongerenwerk. Als reactie op nieuwe idealen als zelfontplooiing in de maatschappij bleken jongeren behoefte te hebben aan informatie en advies om zichzelf te kunnen ontplooien (Metz, 2016). Veel vragen van jongeren betreffen kwesties waar alle jongeren mee te maken hebben. De benodigde kennis is al in de groep beschikbaar (Sonneveld & Metz, 2013). Bij peer-to-peer werkwijzes wordt gebruik gemaakt worden van de kennis die beschikbaar is in de groep door

jongeren uit de groep in te zetten als peers zodat zij andere jongeren informatiele ondersteuning kunnen bieden. Informatiele ondersteuning vindt plaats in verschillende peer-to-peer werkwijzes. Bij peer education werkwijzes kunnen peers informatiele ondersteuning geven aan jongeren door bijvoorbeeld informatie te verstrekken over de risico's van overmatig alcoholgebruik. In peer support werkwijzes kunnen peers informatiele ondersteuning geven door bijvoorbeeld jongeren te adviseren hoe zij zich kunnen oriënteren op verschillende opleidingsmogelijkheden. Bij peer activation werkwijzes kunnen peers informatiele ondersteuning geven door bijvoorbeeld jongeren op de hoogte te stellen van behandelingsmogelijkheden.

Instrumentele ondersteuning

Onder instrumentele ondersteuning verstaan we het geven van concrete hulp, diensten of ondersteuning zoals (Jensen, 2001):

- Lenen
het lenen van materiële dingen of geld aan een ander
- Directe taak
het uitvoeren van een taak voor een ander
- Indirecte taak
het overnemen van één of meer verantwoordelijkheden van de ander
- Actieve participatie
het samen met de ander uitvoeren van taken of verantwoordelijkheden
- Verzoek inwilligen
het toestemmen met een verzoek van de ander om hulp
- Bereidwilligheid
het benadrukken van een bereidheid om te helpen zonder de aard van de hulp te specificeren

In het jongerenwerk wordt instrumentele ondersteuning geboden aan jongeren. Zo wordt er naar concrete oplossingen voor problemen of behoeften van jongeren gezocht door middel van het aanbieden van praktische hulp (Koops, Metz, & Sonneveld, 2014). Hierbij valt te denken aan het opstellen van een C.V., het vinden van een stageplek, of het aanvragen van huurtoeslag. Instrumentele ondersteuning, ook bekend als praktische hulp, wordt door jongerenwerkers vaak ingezet als een motivatiestrategie vooral aan het begin van het ondersteuningstraject. Een jongere ervaart dan dat de begeleiding hem/haar iets op kan leveren hetgeen kan motiveren om verder te gaan. Ook wordt het gebruikt om jongeren meer zelfredzaam te maken, bijvoorbeeld door jongeren hulp te bieden bij het oefenen van sollicitatiegesprekken of het oefenen in het bellen van instanties.

Niet alleen jongerenwerkers kunnen jongeren hierbij helpen. Jongeren helpen elkaar ook en maken hierbij dankbaar gebruik van elkaars expertise en vaardigheden. Jongeren die door ondersteuning meer zelfredzaam zijn geworden op een bepaald gebied kunnen ook andere jongeren weer helpen. Bij peer-to-peer werkwijzes worden jongeren die concrete hulp en steun kunnen geven ingezet als peer om andere jongeren te helpen. Instrumentele ondersteuning kan ook plaatsvinden in verschillende peer-to-peer werkwijzes. Bij peer education werkwijzes kunnen peers instrumentele ondersteuning geven aan jongeren door bijvoorbeeld alcoholvrije dranken aan te bieden. Bij peer support werkwijzes kunnen peers instrumentele ondersteuning geven door

bijvoorbeeld samen met de jongeren naar opleidingsmogelijkheden op internet te zoeken. In peer activation werkwijzes kunnen peers instrumentele ondersteuning geven door bijvoorbeeld met jongeren mee te gaan naar een instelling die hen verder kan helpen.

Waarderende ondersteuning

Over waarderende ondersteuning is minder bekend. Onder waarderende ondersteuning verstaan we het bevestigen van de geschiktheid of toepasselijkheid van de acties of uitdrukkingen van een ander door middel van constructieve feedback of bevestiging (Heaney & Israel, 2008, Hinson Langford e.a., 1997).

Waarderende ondersteuning is in het jongerenwerk van belang omdat het een belangrijke opdracht van het jongerenwerk is om jongeren te leren zichzelf te ontdekken en zich een plaats te bepalen ten opzichte van de ander en de samenleving als geheel (Metz, 2013). Jongeren leren meedoen in de maatschappij en er ook invloed op hebben heeft zowel een aspect van zelfontwikkeling als een aspect van aanpassing in zich. Bij zelfontwikkeling gaat het erom jongeren te helpen hun talenten te ontdekken, te ontwikkelen en uit te vinden hoe zij die willen en kunnen inzetten in allerlei samenlevingsverbanden (Metz, 2013). Bij aanpassing gaat het erom dat jongeren zich bewust worden van de sociale codes en de vaardigheden leren om daarmee om te gaan.

Deze twee aspecten, het stimuleren van zelfontwikkeling en aanpassing, zijn ook van belang bij het geven van waarderende ondersteuning. Jongeren leren in reactie op elkaar wat zij wel of niet fijn vinden, normaal vinden etc. In deze zin dragen zij bij aan elkaars zelfontwikkeling en maatschappelijke participatie. Dit kan zowel in positieve als negatieve zin. In peer-to-peer werkwijzes worden jongeren die een positieve invloed uit kunnen oefenen op de ontwikkeling en maatschappelijke participatie van andere jongeren ingezet als peers om andere jongeren waarderende ondersteuning te geven. De macht van jongeren die een negatieve invloed hebben op andere jongeren wordt verkleind en waar mogelijk geëlimineerd.

Waarderende ondersteuning kan plaatsvinden in verschillende peer-to-peer werkwijzes. Bij peer education werkwijzes kunnen peers waarderende ondersteuning geven aan jongeren door hen bijvoorbeeld te prijzen voor het nuttigen van minder alcohol. Bij peer support en peer activation werkwijzes kunnen peers waarderende ondersteuning geven door bijvoorbeeld aan te geven dat een jongere goed bezig is geweest met het zoeken naar een opleiding, sport of behandeling.

Emotionele ondersteuning

Onder emotionele ondersteuning wordt gedrag verstaan dat zorgzaamheid, bezorgdheid, liefde, medeleven, en begrip toont aan een ander. Dit zijn pogingen om de ander gerust te stellen of te bemoedigen en kan bestaan uit (Jensen, 2001):

- Relatie
het laten zien van nabijheid en liefde en het benadrukken van het belang van de relatie (*"Ik vind je aardig"*, *"Samen lukt het ons"*)
- Fysieke affectie
het aanraken van de ander op een affectieve manier zoals omhelzen, kussen, handen vasthouden, hand op schouder of rug leggen
- Vertrouwelijkheid

- het beloven om persoonlijke zaken vertrouwelijk te houden
- Sympathie
het uitdrukken van medeleven voor de ander (*“Dat is echt erg vervelend”*)
- Begrip/empathie
het tonen van begrip voor de situatie of het probleem en de bijbehorende gevoelens van de ander (*“Ik voelde hetzelfde toen het mij overkwam”, “Ik begrijp hoe moeilijk het was voor jou”*)
- Geruststelling
het geven van algemene geruststelling zoals “maak je niet druk”
- Bezorgdheid
het uitdrukken van bezorgdheid over het welzijn van de ander, bijvoorbeeld in de vorm van een vraag *“Ben je ok?”*

Aan emotionele ondersteuning wordt veel belang gehecht in het jongerenwerk. Om jongeren goed te begeleiden is het van belang dat jongerenwerkers zich kunnen verplaatsen en inleven in de situatie van jongeren en jongeren sociaal-emotionele steun kunnen bieden zoals empathie, luisteren, begrip, en waardering (Koops, Metz, & Sonneveld, 2014). Voor de meeste jongeren is de eigen groep een belangrijke bron van emotionele ondersteuning (Melis & Bertels, 1998). Gezien de grote fysieke, sociale en emotionele ontwikkelingen die jongeren meemaken in de adolescentie en de verandering naar gelijkwaardigheid in de relatie met hun ouders, is het niet verwonderlijk dat jongeren elkaar ondersteunen: ze delen immers niet alleen dezelfde ervaringen, maar ook dezelfde taal (Melis & Bertels, 1998). Bij peer-to-peer werkwijzes worden jongeren ingezet als peers zodat zij andere jongeren emotionele ondersteuning kunnen bieden. Emotionele ondersteuning kan ook plaatsvinden in verschillende peer-to-peer werkwijzes. Zo kunnen peers emotionele ondersteuning bieden door bijvoorbeeld begrip te tonen voor hoe moeilijk het is om minder alcohol te gebruiken (bij peer education werkwijzes), een geschikte opleiding te vinden (peer support werkwijze) of zichzelf te laten behandelen (peer activation werkwijzes).

Versterkende peer-to-peer interacties

Naast ondersteunende interacties weten we vanuit de theorie observationeel leren van Bandura (1977) dat er vier interacties zijn die het ontwikkelingsproces van jongeren versterken. Deze interacties noemen we versterkende interacties, dat wil zeggen interacties die bijdragen aan een positieve ontwikkeling van jongeren. Welke versterkende peer-to-peer interacties vinden er plaats die ervoor zorgen dat het leerproces zich kan voltrekken? Hieronder worden de vier versterkende interacties van Bandura uitgewerkt voor peer-to-peer interacties:

- Aandacht
Het richten op het gedrag (de kennis, attitudes en vaardigheden) van peers
- Retentie
Het mentaal herhalen van het gedrag (de kennis, attitudes en vaardigheden) van peers
- Productie
Het (steeds beter) nadoen van het gedrag (de kennis, attitudes, en vaardigheden) van peers
- Motivatie
Het aanzetten van jongeren tot het nadoen van het gedrag (de kennis, attitudes, en vaardigheden)

Aandacht

Aandacht voor peers is een eerste vereiste om het leerproces van jongeren in peer-to-peer werkwijzes op gang te brengen. De jongere moet aandacht hebben voor de peer en diens gedrag: het moet boeien. Bandura benadrukt dat mensen vooral hun aandacht richten op personen die over status en geloofwaardigheid beschikken in de groep. Jongeren richten hun aandacht dus vooral op peers met status en geloofwaardigheid. Het belang van een hoge status en geloofwaardigheid van peers kwam al eerder aan bod bij de selectiecriteria van peers in het vorige hoofdstuk. Daarnaast richten jongeren zich vooral op peers die behulpzaam kunnen zijn bij het aanleren van nieuw gedrag, nieuwe kennis, attitudes of vaardigheden. Hoewel uitsluitend het observeren van het gedrag van peers een voorwaarde is om van peers te leren, is frequent contact tussen peers en jongeren van grote waarde. Verschillende sociale theorieën ondersteunen het belang van het waarborgen van veelvuldige contacten tussen peers en jongeren. Hoe frequenter de contacten van peers met jongeren, hoe groter de sociale invloed (Bandura, 1977; Wilder, 1990). Er zijn ook aanwijzingen dat de duur van de periode waarin peer-to-peer interacties plaatsvinden van invloed is op de effectiviteit van peer-to-peer werkwijzes; hoe langer de duur hoe beter (Grossman & Rhodes, 2002).

Peers kunnen op verschillende manieren gedrag laten zien waar jongeren van kunnen leren. Door het tonen van zorgzaam en ondersteunend gedrag kunnen peers bijvoorbeeld laten zien hoe jongeren positieve relaties vorm kunnen geven (Rhodes e.a., 2000). Door het tonen van effectieve communicatieve vaardigheden kunnen peers jongeren bijvoorbeeld leren hun emoties beter uit te drukken (Rhodes e.a., 2000). Door het tonen van copingsvaardigheden kunnen peers jongeren bijvoorbeeld leren om om te gaan met problemen, en door een situatie die als negatief wordt ervaren in een positief perspectief te zetten kunnen peers jongeren bijvoorbeeld leren om negatieve ervaringen te zien als mogelijkheden voor groei en leren (Rhodes e.a., 2000). Hierboven worden voorbeelden gegeven van positieve rolmodellen. Peers kunnen echter ook een negatieve invloed hebben op jongeren door bijvoorbeeld antisociaal gedrag te laten zien. Dan spreken we van negatieve rolmodellen. Hoe jongerenwerkers om kunnen gaan met zowel positieve als negatieve rolmodellen is aan bod gekomen in het vorige hoofdstuk bij het begeleiden van peer-to-peer interacties.

Retentie

Bij retentie gaat het om wat jongeren onthouden van het gedrag (de kennis, attitudes en vaardigheden) van peers. Dit kan bevorderd worden door herhaaldelijke blootstelling aan het gedrag (de kennis, attitudes en vaardigheden) van peers. Bandura benadrukt hierbij echter vooral het belang van mentale herhaling. Via verschillende cognitieve processen wordt de informatie in het geheugen van jongeren bewaard. Omdat dit minder betrekking heeft op wat er tijdens de peer-to-peer interacties gebeurt werken we dit niet verder uit. Aandacht en retentie vormen samen de acquisitiefase, waarin mentale representaties (een verzameling beelden en ideeën over één onderwerp) worden opgebouwd. Productie en motivatie vormen de responsreproductiefase waarin het modelgedrag wordt nagebootst.

Productie

Productie houdt in dat de jongere gaat uitvoeren wat hij of zij onthouden heeft van het gedrag (de kennis, attitudes en vaardigheden) van peers. Door feedback te krijgen op eventuele afwijkingen tussen hun eigen uitvoering van het gedrag en het gedrag van peers kunnen jongeren eventuele

fouten corrigeren. Peers kunnen zaken uitleggen aan jongeren en aangeven dat fouten maken mag en hoort bij leren (Van Hoorik, 2016). Ook kunnen ze aan jongeren aangeven waar ze staan in hun ontwikkeling, wat goed gaat, en wat nog verbetering behoeft (Van Hoorik, 2016). Hierdoor kunnen jongeren hun gedrag bijstellen en het zich eigen maken.

Motivatie

Jongeren kunnen op verschillende manieren gemotiveerd worden om te leren van peers. Een belangrijke manier om jongeren te motiveren is het bekrachtigen van hun gedrag (Erikson, 1968). Bekrachtigen is het veranderen van gedrag door er een positieve of negatieve consequentie aan te verbinden. Peers kunnen gebruik maken van positieve of negatieve bekrachtigers. Positieve bekrachtigers laten de frequentie, duur, of intensiteit van het gedrag van jongeren toenemen, terwijl negatieve bekrachtigers het laten afnemen. Positieve bekrachtigers die peers in kunnen zetten zijn bijvoorbeeld het geven van privileges of het stoppen met kritiek geven. Negatieve bekrachtigers die zij in kunnen zetten zijn bijvoorbeeld het geven van kritiek of het afnemen van privileges. Pligt e.a. (2007) concluderen dat positieve bekrachtigers onontbeerlijk zijn bij het duurzaam beïnvloeden van gedrag. Naast instrumentele positieve bekrachtigers (zoals geld, prijzen, privileges) blijken ook andersoortige positieve bekrachtigers invloed uit te kunnen oefenen op jongeren zoals sociale en symbolische beloningen (bijvoorbeeld positieve labels koppelen aan gedrag, belonen met lidmaatschap van groep, sociale acceptatie, en dergelijke) (Kooijmans, 2010). Belangrijk bij het bekrachtigen van gedrag is dat jongeren het gevoel moeten hebben dat ze - de uitkomsten van - hun gedrag in eigen hand hebben (autonomiebehoefte). Het is effectiever als van te voren aan jongeren wordt aangegeven dat de kans groot is dat er positieve of negatieve consequenties volgen op hun gedrag (Kooijmans, 2010). Naast het bekrachtigen van hun gedrag door peers, kunnen jongeren ook gemotiveerd worden door het observeren van de consequenties van het gedrag van peers. Dit wordt vaak beschreven als observerend leren.

5. Ontwikkeling peers en jongeren

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van peer-to-peer werkwijzes. Leiden peer-to-peer werkwijzes tot een positieve ontwikkeling van peers en jongeren?

Complexiteit resultaatonderzoek peer-to-peer

Het is moeilijk om de resultaten van peer-to-peer in het jongerenwerk duidelijk te maken (Sonneveld & Metz, 2015). Hiervoor zijn vier verklaringen. In de eerste plaats is het niet eenvoudig om de resultaten van jongerenwerk vast te stellen. De benadering van de jongeren en de verdere activiteiten die worden ondernomen verschillen per persoon, groep, omgeving en opdracht (Sonneveld & Metz, 2015). Als men er al in slaagt om inzicht te krijgen in hoe de levens van jongeren zich ontwikkelen, is het nog de vraag in hoeverre die eventuele verbetering het gevolg is van het jongerenwerk. Het is ook mogelijk dat het de uitkomst is van een volgende stap in het volwassen worden, een verbeterd contact met ouders, het krijgen of beëindigen van een relatie, de komst van een nieuwe wijkagent of het vinden van een bijbaantje.

De tweede reden dat het moeilijk is om resultaten te bepalen is dat peer-to-peer als methodische activiteit nagenoeg altijd wordt uitgevoerd in combinatie met andere methodieken zoals Groepswerk of Individuele begeleiding. Hierdoor wordt het lastig om te bepalen of een bepaalde ontwikkeling het gevolg is van de methodische activiteit peer-to-peer of van andere methodieken zoals Groepswerk of Individuele begeleiding.

Een derde reden waarom het lastig is de effecten van peer-to-peer in het jongerenwerk vast te stellen is dat er grote verschillen zijn tussen peer-to-peer werkwijzes. Zij vinden plaats in verschillende settings, in verschillende vormen en met uiteenlopende doelstellingen. Ook bestaan er grote verschillen tussen peer-to-peer werkwijzes wat betreft de mate waarin ze gestructureerd zijn, strikt formeel dan wel informeel zijn, enzovoort. Het is daarom moeilijk om algemene conclusies te trekken over de resultaten ervan.

Tot slot zijn peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk nog in ontwikkeling. De meeste peer-to-peer werkwijzes zijn methodologisch niet goed uitgewerkt en eenduidige definities ontbreken. Dit staat een goede operationalisering van evaluatieonderzoek in de weg (McDonald e.a., 2003; Melis & Bertels, 1998).

De beschreven moeilijkheden om de resultaten van peer-to-peer in het jongerenwerk inzichtelijk te maken zijn één van de redenen waarom er nauwelijks onderzoeken zijn verricht naar de resultaten van peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk. Er is zelfs geen enkel (quasi)-experimenteel onderzoek verricht naar de resultaten van peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk. Het uitvoeren van (quasi)-experimenteel onderzoek is nodig om conclusies te kunnen trekken over de werkzaamheid van peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk. Er zijn dus geen onderzoeken beschikbaar die conclusies kunnen trekken over de werkzaamheid van peer-to-peer werkwijzes in het jongerenwerk. Om hier toch iets over te kunnen zeggen, hebben we gezocht naar onderzoek over de resultaten van peer-to-peer werkwijzes die relevant kunnen zijn voor peer-to-peer in het jongerenwerk.

Het beperkt aantal onderzoeken dat is uitgevoerd naar de resultaten van peer-to-peer komt veelal uit de Verenigde Staten en richt zich meestal op georganiseerde peer-to-peer werkwijzes die plaatsvinden in scholen. Om vast te stellen of deze resultaten daadwerkelijk geldig zijn voor peer-to-peer werkwijzes binnen het jongerenwerk in Nederland is nieuw onderzoek nodig. Een aantal onderzoekers heeft de beschikbare onderzoeken naar de resultaten van peer-to-peer gebundeld en geanalyseerd om algemene uitspraken te kunnen doen. Deze bundeling van onderzoeken heten systematische reviews of meta-analyses. De resultaten die we hieronder beschrijven zijn gebaseerd op deze reviews of meta-analyses. Omdat de effectiviteit van peer-to-peer werkwijzes mede afhankelijk is van de vorm van de peer-to-peer werkwijze, beschrijven wij de resultaten afzonderlijk voor de drie peer-to-peer vormen die we eerder al onderscheiden hebben, namelijk peer education, peer support en peer activation.

Resultaten peer education

In deze paragraaf beschrijven we de resultaten van peer education werkwijzes. We beantwoorden de vraag of, en zo ja op welk gebied, peer education werkwijzes de ontwikkeling van peers en jongeren beïnvloeden.

Studies naar effectiviteit peer education

Er zijn drie meta-analyses gevonden naar de resultaten van peer education werkwijzes en één systematische review. De eerste meta-analyse betreft 30 evaluatiestudies naar peer educatie werkwijzes gericht op de preventie van HIV overdracht in ontwikkelingslanden (Medley e.a., 2009). De tweede meta-analyse betreft twaalf studies vooral afkomstig uit de Verenigde Staten naar de effecten van drugpreventieprogramma's in scholen op het gebruik van tabak, alcohol en/of cannabis (Cuijpers, 2002a). De derde meta-analyse betreft 94 studies naar de effecten van peer preventie activiteiten in scholen in de Verenigde Staten op het gebruik van alcohol of andere middelen (Gottfredson & Wilson, 2003). De laatste review betreft 32 studies waarvan verreweg het merendeel uitgevoerd in de Verenigde Staten naar de effectiviteit van peer-projecten in schoolse settings op middelengebruik (Faggiano e.a., 2005). Naast de meta-analyse en review worden ook de resultaten meegenomen uit het referentiewerk 'Peer education: From evidence to practice' van Mc Donald e.a. (2003), dat als toonaangevend op het gebied van peer education wordt beschouwd. Hierin worden de resultaten van een aantal meta-analyses beschreven. De review en de meta-analyses zijn vooral afkomstig uit de Verenigde Staten en betreffen met name peer education werkwijzes die uitgevoerd zijn in scholen. De meta-analyse van Medley e.a. (2009) richt zich als enige niet specifiek op jongeren, maar voor zover mogelijk zijn wel de resultaten beschreven uit deze meta-analyse die van toepassing zijn op jongeren. De vraag is of de resultaten uit de meta-analyses en de review gegeneraliseerd kunnen worden naar peer education werkwijzes uitgevoerd in het jongerenwerk in Nederland.

Effectiviteit voor ontwikkeling jongeren

Uit de beschikbare meta-analyses en review kan worden opgemaakt dat peer education in het algemeen een positieve invloed uit kan oefenen op de kennis van jongeren zoals bijvoorbeeld de kennis over aids en drugs (Medley e.a., 2009; McDonald e.a., 2003). Daarnaast zijn er aanwijzingen dat peer educatie gematigd effectief is in het verbeteren van

gezondheidsbevorderend gedrag zoals het minder gebruiken van alcohol of drugs en het minder delen van injectienaalden (Medley e.a., 2009; McDonald e.a., 2003; Faggiano, e.a., 2005).

Effectiviteit voor ontwikkeling peers

Naast de voordelen die peer educatie werkwijzes bieden aan jongeren, is herhaaldelijk aangetoond dat zij positieve effecten hebben op peers (McDonald e.a., 2003). Ze hebben een positief effect op het zelfvertrouwen en het kunnen verwoorden van gedachten en meningen van peers. Andere voordelen voor peers zijn een toename in (McDonald e.a., 2003):

- Zelfwaardering
- Zelfeffectiviteit
- Kennis en vaardigheden over gezondheid en aan middelen gerelateerde onderwerpen
- Vaardigheden op het gebied van planning en presentatie
- Leiderschapsvaardigheden
- Vaardigheden op het gebied van het verzamelen van informatie en raadplegen van bronnen
- Waardevolle ervaringen die het zoeken naar een baan later kunnen vergemakkelijken

Effectiviteit peer education vergeleken met inzet volwassenen

Er zijn aanwijzingen dat peer educatie minstens even effectief is, en soms effectiever dan preventie door volwassenen op het vlak van kennis en attitudes van middelen en middelengebruik (McDonald e.a., 2003). Er zijn twee verklaringen voor waarom peer education werkwijzes waarbij peers worden ingezet beter werken dan werkwijzes waarbij volwassenen worden ingezet. Ten eerste zien mensen degenen waarmee zij zich identificeren als meer geloofwaardige informatiebronnen onafhankelijk van de objectieve juistheid van de informatie. Jongeren zien peers dus als meer betrouwbare informatiebronnen dan volwassenen omdat zij zich beter met hen kunnen identificeren. Een tweede verklaring is dat in de adolescentie de invloed van vriendengroepen op jongeren groot is. De meeste jongeren dompelen zich onder in de jongerencultuur als zij in de adolescentie fase komen. Zij delen sociale informatie met elkaar en interacteren meer met elkaar dan met volwassenen. Als gevolg hiervan worden volwassenen door jongeren als minder geloofwaardige bronnen van informatie over de jongerencultuur gezien dan andere jongeren. Uit de meta-analyses blijkt dat peer educatie werkwijzes waarbij alleen peers werden ingezet het meest effectief waren (Cuijpers, 2002a; Gottfredson & Wilson, 2003; McDonald e.a., 2003). Peer educatie waar geen peers of peers samen met bijvoorbeeld leraren ingezet werden waren veel minder effectief.

Verschillen in effectiviteit afhankelijk van kenmerken jongeren

Er is enig bewijs dat peer education werkwijzes die zich richten op jongeren met hoge risico's en op jongeren van 12 en 13 jaar effectiever zijn voor wat betreft het bevorderen van kennis en gezondheidsbevorderend gedrag (McDonald e.a., 2003). Het bewijs is echter zwak en de resultaten moeten worden gerepliceerd. Een verklaring voor deze resultaten zou kunnen zijn dat jongeren met hoge risico's meer gemotiveerd zijn om deel te nemen aan peer education werkwijzes en dat jongeren in de leeftijd van 12-13 vaak beginnen met experimenteren en daarom op deze leeftijd het meest beïnvloedbaar zijn.

Resultaten peer support

In deze paragraaf beschrijven we de resultaten van peer support werkwijzes. We beantwoorden de vraag of, en zo ja op welk gebied, peer support werkwijzes de ontwikkeling van peers en jongeren beïnvloeden.

Studies naar effectiviteit peer support

Veruit het meeste onderzoek naar de effectiviteit van peer support werkwijzes voor jongeren is uitgevoerd naar mentor projecten voor jongeren. Onder een mentor programma voor jongeren wordt een programma of werkwijze verstaan die als doel heeft positieve uitkomsten voor jongeren te bevorderen via relaties tussen jongeren en mentoren. De mentoren functioneren in deze relatie in een niet-professionele helpende hoedanigheid (Dubois e.a., 2011). Er is één meta-analyse gevonden waarin mentor programma's werden onderzocht waar (iets oudere) peers ingezet werden als mentor voor jongeren (in tegenstelling tot volwassen mentoren) (Dubois e.a., 2011). Deze meta-analyse richt zich vooral op studies naar 'georganiseerde' peer support werkwijzes. Voor zover wij weten zijn er geen meta-analyses beschikbaar over de resultaten van peer mentor relaties die natuurlijk zijn ontstaan op de ontwikkeling van jongeren. Wij beschrijven wel de resultaten van een studie van Kogan e.a. (2011) waarin de resultaten en werking van natuurlijk ontstane peer mentor relaties op probleemgedrag van jongeren zijn onderzocht. Deze resultaten en werking komen overeen met, en zijn een aanvulling op, de resultaten van het kleine aantal studies dat naar natuurlijke ontstane peer relaties is verricht. De meta-analyses en de studie zijn afkomstig uit de Verenigde Staten en betreffen mentor projecten uitgevoerd in scholen, justitiële jeugdinrichtingen, en gezondheidsinstellingen. De vraag is of de resultaten gegeneraliseerd kunnen worden naar peer support werkwijzes uitgevoerd in het jongerenwerk in Nederland.

Effectiviteit voor ontwikkeling jongeren

In de meta-analyse van DuBois e.a. (2011) werden de effecten van mentor projecten op de ontwikkeling van jongeren onderzocht in 73 evaluatiestudies. De bevindingen ondersteunen de effectiviteit van peer mentor projecten in het verbeteren van de ontwikkeling van jongeren op de volgende gebieden:

- attitude/motivatie (bijvoorbeeld prestatiemotivatie en prosociale attitudes)
- sociaal/interpersoonlijk (bijvoorbeeld sociale vaardigheden en relaties met vrienden)
- psychologisch/emotioneel (bijvoorbeeld depressieve symptomen en zelfwaardering)
- gedragsproblemen (bijvoorbeeld drugsgebruik en pesten)
- academisch/school (bijvoorbeeld testscores en verzuim)

De effecten waren op al deze gebieden even groot. Door deelname aan mentor projecten werd de ontwikkeling van jongeren op meerdere gebieden tegelijkertijd gestimuleerd. Ook bleken de positieve effecten in alle ontwikkelingsfases van jongeren op te treden. In de studie van Kogan e.a. (2011) bleek dat natuurlijk ontstane peer mentor relaties tot minder boosheid, agressie, en regeloverschrijdend gedrag van jongeren leidden. Er werd niet onderzocht of de natuurlijk ontstane peer mentor relaties ook tot andere resultaten bij jongeren leidden.

Effectiviteit voor ontwikkeling peers

Voor zover wij weten zijn er geen meta-analyses uitgevoerd naar de effecten van mentor relaties op de ontwikkeling van peers. Uit diverse onderzoeken blijkt echter dat peers ook positieve effecten kunnen ondervinden van het functioneren als mentor (Colvin & Ashman, 2010; Good

e.a., 2000). Allereerst noemen peers als voordeel van het mentor zijn dat zij andere jongeren kunnen helpen en maatschappelijk betekenisvol kunnen zijn. Het mentorschap gaf hen een gevoel van tevredenheid over zichzelf en een rol en identiteit wat met name bij minderheden ervoor kan zorgen dat zij zich niet alleen voelen en het gevoel hebben ergens bij te horen (Colvin & Ashman, 2010; Good e.a., 2000). Uit het onderzoek naar de betekenis van talentprogramma's blijkt bijvoorbeeld dat jongeren die langer deelnemen aan programma's het fijn vinden om bij de oudere jongeren te horen en als vrijwilliger te helpen bij de activiteiten (Van Hoorik, 2016). Voor jongeren die zich inlieten met criminele activiteiten voordat ze aan talentprogramma's deelnamen geldt bijvoorbeeld dat ze graag iets voor anderen willen betekenen om met zichzelf in het reine te komen. Als ze hun talent in positieve zin kunnen ontwikkelen, kunnen ze van nut zijn voor de samenleving. Maruna (2001) noemt dit 'generativity'. Jongeren met een crimineel verleden willen in talentprogramma's graag een voorbeeld zijn voor anderen. Voor jongens die gestopt zijn met criminaliteit kunnen talentprogramma's een verbindend middel zijn, wat kan bijdragen aan het proces van hun terugkeer in de samenleving, bijvoorbeeld na detentie (Van Hoorik, 2016).

Een tweede voordeel is dat peers als mentor meer mogelijkheden krijgen voor sociale interactie waardoor zij hun sociale vaardigheden en sociaal netwerk kunnen vergroten (Colvin & Ashman, 2010; Good e.a., 2000). Ook ontwikkelen zij hun leiderschapsvaardigheden en leren zij om meer verantwoordelijkheden op zich te nemen. Bovendien bleken zij de principes (bv. leerprincipes) die ze overbrachten aan jongeren ook (opnieuw) in hun eigen leven toe te passen wat tot betere schoolprestaties leidde (Colvin & Ashman, 2010; Good e.a., 2000).

Verschillen in effectiviteit afhankelijk van kenmerken jongeren

De effectiviteit van mentor projecten bleek afhankelijk van kenmerken van jongeren zoals sekse, mate van gedragsproblematiek, en aantal probleemgebieden (Dubois e.a., 2011). Projecten die zich verhoudingsgewijs meer op vrouwelijke jongeren richten laten minder grote effecten zien dan projecten die zich vooral op mannelijke jongeren richten. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat vrouwelijke jongeren met hun mentoren meer interacties laten zien die emotiegericht zijn en die niet bijdragen aan hun welzijn. Deze bevinding is echter niet gebaseerd op een directe vergelijking tussen mannen en vrouwen en daarom kunnen andere oorzaken dan het verschil tussen man en vrouw mogelijk een rol spelen.

Mentor projecten bleken ook meer effectief te zijn als ze gericht waren op jongeren die gedragsproblemen toonden zoals delinquent gedrag of problemen met discipline op school (Dubois e.a., 2011). Een verklaring voor deze bevinding is dat deze problemen jongeren kunnen motiveren om mee te doen aan mentor projecten en constructief om te gaan met de steun en begeleiding van mentoren. De projecten die onderzocht zijn richten zich echter niet op ernstig probleemgedrag en uit eerder onderzoek blijkt dat vooral jongeren met een gemiddelde hoeveelheid gedragsproblemen profiteren van peer mentoring. Jongeren met ernstige gedragsproblemen of geen gedragsproblemen bleken er minder profijt van te hebben.

De effecten van mentor projecten waren het meest sterk als de deelnemende jongeren maar op één gebied problemen ondervonden (Dubois e.a., 2011). Als jongeren zowel persoonlijke problemen als omgevingsmoeilijkheden moesten overwinnen, vroeg dit zo veel van mentoren dat het de effectiviteit van de mentor projecten verminderde.

Resultaten peer activation

In deze paragraaf beschrijven we de resultaten van peer activation werkwijzes. We beantwoorden de vraag of, en zo ja op welk gebied, peer activation werkwijzes de ontwikkeling van peers en jongeren beïnvloeden.

Peer activation is geen bekende term in de internationale peer-to-peer literatuur en de effecten van peer activation zijn dan ook niet met (quasi-)experimenteel onderzoek onderzocht. Toch zijn er in de literatuur allerlei aanwijzingen te vinden dat het inzetten van peers om jongeren te bereiken en te activeren een duidelijke meerwaarde heeft. Door met peers te werken, kan men doelgroepen bereiken die hoge risico's lopen en moeilijk bereikbaar zijn zoals prostituees en injecterende drugsgebruikers (Parkin & McKeganey, 2000). Peers, die ook drugs injecteren, blijken bijvoorbeeld meer succesvol contact te kunnen onderhouden met injecterende drugsgebruikers dan ambulante werkers met als resultaat het voorkomen van het verspreiden van Aids bij deze doelgroep. In dergelijke projecten, die gericht zijn op een moeilijk bereikbare doelgroep zoals bijvoorbeeld injecterende druggebruikers, gebeurt het regelmatig dat de peer een semi-formele rol gaat aannemen (Shiner, 2000). Hij of zij gaat dan een tussenschakel vormen tussen de organisatie en de doelgroep door bijvoorbeeld injectiemateriaal door te geven aan gebruikers voor wie de drempel naar de spuitenruil te hoog is of door hen door te verwijzen naar de hulpverlening.

Peers blijken niet alleen beter contacten te kunnen onderhouden met moeilijk bereikbare doelgroepen en een intermediair rol tussen de organisatie en de jongeren te kunnen vervullen, maar kunnen ook de ogen van jongeren openen voor hun eigen, soms nog verborgen, kwaliteiten (Van Hoorik, 2016). Vanuit een begeestering voor hun vak of talent kunnen zij jongeren inspireren en hun motivatie en enthousiasme voeden. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om jongeren die een ambacht goed beheersen, artiest of topsporter zijn en die bijvoorbeeld workshops of clinics geven aan jongeren.

Literatuur

- Abdallah, S., Kooijmans, M. & Sonneveld, J. (2016). *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren. Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk*. Bussum: Coutinho.
- Backett-Milburn, K., Wilson, S. (2000). Understanding peer education: insights from a process evaluation. *Health Education Research: Theory & Practice*, 15(1), 85-96.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs. New York: Prentice-Hall.
- Beek, P. (2012). Nieuwe, praktische relevante inzichten in techniektraining. Motorisch leren: het belang van observeren en nadoen (deel 8). *Sportgericht*, 4, 6-11.
- Bekkers, M., du Long, K. (2000). *Evaluatie 'Big Deal?' Pilotproject Preventie Riskant Gebruik van Genotmiddelen bij Jongeren*. Tilburg: PON.
- Berger, M., & Booij, Y. (2003). Mentoring in de Jeugdzorg. *Pedagogiek*, 1, 40-53.
- Bleeker, A. M., Jamin, J. (2003). *Peer education at dance events. 'Unity' do-it-yourself guide*. Amsterdam: Jellinek.
- Bolt, A. & Wekke, I. van der. (2012). *Dit is mijn leven, vriend. Begeleiden van jongeren in de straatcultuur*. Handboek voor professionals. Amsterdam: SWP
- Brew, R. (1996). *Word is out! A resource booklet on peer education for workers with young people and funding providers*, Family Planning South Australia: Adelaide.
- Colvin, J.W., & Ashman, M. (2010). Roles, Risks, and benefits of Peer Mentoring Relationships in Higher Education. *Mentoring & Tutoring: Partnership in learning*, 18, 121-134. <http://dx.doi.org/10.1080/13611261003678879>.
- Crul, M., & Kraal, K. (2004). *Evaluatie landelijk ondersteuningsprogramma mentoring*. Universiteit van Amsterdam.
- Cuijpers, P. (2002a). Peer-led and adult-led school drug prevention: a meta-analytic comparison. *Journal of Drug Education*, 32(2), 107-119.
- Cuijpers, P. (2002b). Effective ingredients of school-based drug prevention programs. A systematic review. *Addictive Behaviors*, 27(6), 1009-1023.
- Cutrona, C.E.; Suhr, J.A.; & MacFarlane, R. (1990). *Interpersonal transactions and the psychological sense of support*. In S. Duck (Ed.) *Social Support*. New York: Sage
- DuBois, D. L., Neville, H. A., Parra, G. R., & Pugh-Lilly, A. O. (2002). Testing a new model of mentoring. *New Directions for Youth Development*, 93, 21-57.

DuBois, D. L., Portillo, N., Rhodes, J. E., Silverthorn, N., & Valentine, J. C. (2011). How effective are mentoring programs for youth? A systematic assessment of the evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 12, 57–91. doi:10.1177/1529100611414806.

Engelen, R. van (2014). *Grip op de groep*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.

Erikson, E. (1968). *Identity, Youth, and Crisis*. New York: Norton.

Donkers, G. (2012). *Veranderen in meervoud. Een driedimensionale kijk op de sociale veranderkunde*. Den Haag: Boom Lemma.

DuBois, D. L., Portillo, N., Rhodes, J. E., Silverthorn, N., & Valentine, J. C. (2011). How effective are mentoring programs for youth? A systematic assessment of the evidence. *Psychological Science in the Public Interest*, 12, 57–91. doi:10.1177/1529100611414806.

Faché, W. (2016). *Jongereninformatie- en advieswerk*. Grant Uitgevers NV: Antwerpen.

Faggiano, F., Vigna-Taglianti, F.D., Versino, E., Zambon, A., Borraccino, A., Lemma, P. (2005). *School-based prevention for illicit drugs' use*. Cochrane Database of Systematic Reviews, 1.

Festinger, L. (1954). A theory of social comparison. *Human Relations*, 7, 117-140.

Fransen, N., & Terpstra, J. (2014). *Hij kent de st(r)aat. Evaluatie van het project MyschoolCoachzz van DOCK*. Amsterdam: DSP-groep.

Friedman, S.R., Des Jarlais, D.C., Sotheran, J.L., Garber, J., Cohen, H., Smith, D. (1987). AIDS and self-organisation among intravenous drug users. *The International Journal on the Addictions*, 22(3), 201-219.

Gillman, D. (2006). *The power of peer mentoring*. Madison, Wisconsin: Waisman Center. Gillman, 2006

Good, J., Halpin, G., & Halpin, G. (2000). A Promising Prospect for Minority Retention: Students Becoming Peer Mentors. *The Journal of Negro Education*, 69(4), 375-383. doi:10.2307/2696252

Gore, C. (1999). Peer education among injecting drug users. In *Strategies for intervention in opioid overdose: a resource for community workers. Report of the Workshop, "Heroin Overdose: National forum on Strategy Development", Adelaide, February 1997*. National Centre for Education and Training on Addiction (NCETA): Adelaide.

Gottfredson, D.C., & Wilson, D.B. (2003). Characteristics of effective school-based substance abuse prevention. *Prevention Science*, 4(1), 27-38.

Gourash, N. (1978). Help-seeking: A review of the literature. *American Journal of Community Psychology*, 6, 413-423.

Gray, J. (1996). Peer education: looking for a home, *Forum on Child and Youth Health*, 4(3):3-8.

Grossman, J.B., & Rhodes, J.E. (2002). The test of time: Predictors and effects of duration in youth mentoring relationships. *American Journal of Community Psychology*, 30, 199-219.

Hawe, P., Degeling, D., Hall, J. (2000). *Evaluating Health Promotion: A Health Worker's Guide*, MacLennan and Petty Pty Limited: Sydney.

Heaney, C. A., & Israel, B. A. (2008). *Social networks and social support*. In K. Glanz, B. K. Rimer, & K. Viswanath (Eds.), *Health behavior and health education: Theory, research, and practice* (4th ed.). (pp. 189-210) San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Hinson Langford, C. P., Bowsher, J., Moloney, J. P., & Lillis, P. P. (1997). Social Support: A conceptual analyses. *Journal of Advanced Nursing*, 25, 95-100.

Jensen, S.L. (2001). *Development of a scale to code the elicitation of social support*. Iowa State University: Ames, Iowa.

Kinable, F. (2006). *Werken met peers*. Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen. Brussel.

Kogan, S.M., Brody, G.H., & Chen, Y. (2011). Natural Mentoring Processes Deter Externalizing Problems Among Rural African American Emerging Adults: A Prospective Analysis. *American Journal of Community Psychology*, 48, 272-283.

Kooijmans, M. (2010). [Integraal motiveren in het jongerenwerk van de Twern](#).

Koops, K., Metz, J., & Sonneveld, J. (2014). *Want zij gelooft in mij. Onderzoeksrapportage individuele begeleiding in het jongerenwerk*. Lectoraat Youth spot. Hogeschool van Amsterdam.

Koops, K., Metz, J., & Sonneveld, J. (2015). *Methodiekb beschrijving individuele begeleiding*. Lectoraat Youth spot. Hogeschool van Amsterdam.

Malekoff, A. (1997). *Group Work with Adolescents: Principles and Practice*. New York: The Guilford Press.

Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, D.C.: American Psychological Association.

McDonald, J., Roche, A.M., Durbridge, M., Skinner, N. (2003). *Peer education: from evidence to practice. An alcohol and other drugs primer*. Adelaide: National Centre for Education and Training on Addiction.

Medley, A., Kennedy, C., O'Reilly, K., & Sweat, M. (2009). Effectiveness of Peer Education Interventions for HIV Prevention in Developing Countries: *A Systematic Review and Meta-*

Analysis. AIDS Education and Prevention: Official Publication of the International Society for AIDS Education, 21(3), 181–206. <http://doi.org/10.1521/aeap.2009.21.3.181>

Melis, B., Bertels, J. (1998). *Vriendschap als preventie. JAC's werken met jeugdadviseurs*. Berchem: In Petto

Metz, J. W. (2013). *De waarde(n) van het jongerenwerk*. Amsterdam: HvA publicaties.

Metz, J.W. (2016). Informatie en Advies in het Nederlandse jongerenwerk. In Faché, W. (2016). (Red.). *Jongereninformatie en adviesnetwerk*. Garant, Antwerpen.

Metz, J.W. (2016). De ontwikkeling van een met onderzoek onderbouwde methodiek voor het meidenwerk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 25, 47-70.

Metz, J.W., Roza, L., Meijs, L.C.P.M., Baren, E.A. van & Hoogervorst, N. (2016). Differences between paid and unpaid social services for beneficiaries. *European Journal of Social Work*,

Metz, J.W., & Sonneveld, J. (2012). *De inloop als ingang. Onderzoeksrapport over de werking en de resultaten van De Inloop als werkwijze in het grootstedelijk jongerenwerk* (Vol. Aflevering). Amsterdam: Youth Spot.

Parkin, S., McKeganey, N. (2000). The rise and fall of peer education approaches. *Drugs: education, prevention and policy*, 7(3), 293-310.

Pligt, J. van der., Koomen, W., & Van Harreveld, F. (2007). *Bestrafen, belonen, en beïnvloeden; Een gedragswetenschappelijk perspectief op handhaving*. Boom Juridische Uitgevers: Den Haag.
Raven, T. (2013). Van Volger tot Voorbeeld: Hichams Traject. In Abdallah, S., Kooijmans, M., & Raven, T. (2013). (Red.), [Perspectieven op talentontwikkeling in het jongerenwerk. Succeservaringen, Rolmodellen en het Rechte Pad.](#)

Rhodes, J. E. (2002). *Stand by me: The risks and rewards of mentoring today's youth*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Rhodes, J. E. (2005). *A model of youth mentoring*. In D. L. DuBois & M. J. Karcher (Eds.), *Handbook of youth mentoring* (pp. 30–43). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Rhodes, J. E., Grossman, J. B., & Resch, N. R. (2000). Agents of change: Pathways through which mentoring relationships influence adolescents' academic adjustment. *Child Development*, 71, 1662–1671. doi:10.1111/1467-8624.00256

Rhodes, J.E., Bogat, G.A., Roffman, J., Edelman, P., & Galasso, L. (2002). Youth mentoring in perspective: introduction to the special issue. *American Journal of Community Psychology*, 30, 149-155.

Rijke, B., de Vries, N. (1995). Peers doen het beter.....! Peer-voorlichting bij jongeren. *Tijdschrift Gezondheidsbevordering*. 16(3/4), 103-116.

Sarafian, I. (2011). Process assessment of a peer education programme for HIV prevention among sex workers in Dhaka, Bangladesh : A social support framework. *Social Science & Medicine*, 75, 668-675.

Shiner, M. (1999). Defining peer education. *Journal of adolescence*, 22, 555-566.

Shiner, M. (2000). *Doing it for themselves: an evaluation of peer approaches to drug prevention*. London: Public Policy Research Unit, Goldsmiths College, University of London.

Simoni JM, Franks JC, Lehavot K, Yard SS. (2011). Peer Interventions to Promote Health: Conceptual Considerations. *American Journal of Orthopsychiatry*. 81, 351–359.

Sonneveld, J. (2016). *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren: Ontwikkelwerk, erkenningswerk, verbindingswerk. Verslag onderzoekswerkplaats*. Bussum: Uitgeverij Coutinho. Verkrijgbaar via www.coutinho.nl/talentgerichtwerken.

Sonneveld, J., & Metz, J. (2015). *Groepswerk met jongeren in de wijk*. Uitgeverij SWP: Amsterdam.

Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52, 83–100.

Trautmann, F. (1995). *Peer-support onder druggebruikers als methode voor Aids-preventie*. Handboek Verslaving, 6, C2200, 1-21.

Vaessen & Kooijman (2004). *Handreiking opzetten van een mentorproject voor allochtone leerlingen. Landelijk ondersteuningsprogramma mentoring*. Utrecht: Sardes.

Van der Tier, M., & Potting, M (2015). *Een maatje voor iedereen: Een wetenschappelijke basis onder de methode maatjesproject*. Utrecht: Trimbos Instituut.

Van Hoorik, I. (2016). *Rolmodellen onder de loep: Perspectieven op rolmodelwerking in praktijken voor talentontwikkeling*. In Abdallah, S., Kooijmans, M., & Sonneveld, J. (2016). (Red.), *Talentgericht werken met kwetsbare jongeren: Ontwikkelwerk, Erkenningswerk, Verbindingswerk*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Veenbaas, R., Noorda, J., & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. Visie, methodiek en voorwaarden*. Amsterdam: VU Uitgeverij

Vos, M., Pot, H., & Dotinga, A. (2012). [Met Mentoring naar de top. Toekomst, Ontwikkeling en Perspectief](#). *Evaluatieonderzoek Stimuleringsprogramma mentorprojecten*. Groningen: Instituut voor Integratie en Sociale weerbaarheid.

Wilder, D.A. (1990). Some determinants of the persuasive power of in-groups and out-groups: organization of information and attribution of independence. *JoPaSP*, 59(6), 1202-1213.

© Hogeschool van Amsterdam
Januari 2017

AMSTERDAMS KENNISCENTRUM VOOR MAATSCHAPPELIJKE INNOVATIE

Lectoraat Youth Spot
Wibautstraat 5a
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
www.hva.nl/akmi